



2027

OPĆINA VOGOŠĆA

**Turistički
Akcioni Plan
2023.-2027.**

Izrada projekta turističkog
akcionog plana (TAP)
Općine Vogošća



Turistički Akcioni Plan Općine Vogošća za 2023. - 2027. godinu



Informacije o radnom timu

Naziv projekta

Izrada projekta turističkog akcionog plana (TAP) Općine Vogošća

Naziv dokumenta

Turistički akcioni plan (TAP)

Autori Akcionog plana

Nlogic Advisory d.o.o. Sarajevo
Remote d.o.o. Vogošća

Sjedište



Đoke Mazalića 2
71 000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina
+ 387 33 869 008
info@nlogic.ba
www.nlogic.ba



Samira Gradišića 7
71 320 Vogošća
Bosna i Hercegovina
+387 33 838 014
info@rmt.ba
www.rmt.ba

Datum

mart 2023. godina

Grafički dizajn i DTP

Belmin Malagić

Izdavač

Općina Vogošća

Radni tim

Nihad Harbaš, voditelj projekta,
Adnan Hodžić, stručni saradnik iz oblasti turizma,
Aida Hanjalić, stručni saradnik iz oblasti turizma,
Zina Jusić, stručni saradnik iz oblasti ekonomije,
Kemal Hodžić, stručni saradnik iz oblasti prostornog planiranja.

Tehnička podrška

Općinska uprava Vogošće, Kenan Alikadić
Općinska uprava Vogošće, Kerim Hasović



Sadržaj

1. Uvodno razmatranje	04
1.1. Pozadina projekta	05
1.2. Akcioni plan 2017. - 2022.	05
1.3. Pristup i metodologija	06
2. Analiza stanja turizma općine Vogošća	10
2.1. Položaj	11
2.2. Analiza turističkih resursa	15
2.3. Prirodne vrijednosti	17
2.3.1. Zaštićena prirodna područja	17
2.3.2. Prirodni turistički resursi	17
2.3.3. Prirodne atrakcije	18
2.4. Kulturno-historijske vrijednosti	20
2.4.1. Zaštićeni kulturno-historijski resursi	20
2.4.2. Kulturni i sakralni objekti	20
2.4.3. Arheološke zone i područja	21
2.4.4. Rekreativno-turistički lokaliteti	23
2.4.5. Manifestacije	24
2.4.6. Smještajni i ugostiteljski kapaciteti	25
2.4.7. Parkovi i spomen područja	26
2.5. Analiza interesnih grupa	28
2.5.1. Ključni nalazi i zaključci sa provedenih sastanaka	30
2.6. Swot analiza	31
3. Strateški model razvoja turizma	34
3.1. Strateški razvojni okvir	35
3.2. Vizija za razvoj	37
4. Akcioni plan	40

01

Uvodno razmatranje

Općina Vogošća na 7. mjestu u FBiH prema
indeksu razvijenosti



01. Uvodno razmatranje

1.1. Pozadina projekta

U martu 2023. godine Vijeće Općine Vogošća je usvojilo i objavilo dokument razvoja Općine Vogošća: Strategija razvoja Općine Vogošća za period 2023. do 2027. godine, u kojem između ostalog tretira i razvoj turističkog sektora. Ambicija i želja ovog strateškog pravca jeste da Vogošća ima ugodan i atraktivan turistički sektor koji daje značajan doprinos zapošljavanju lokalnog stanovništva; koji je ekonomski, društveno i okolišno održiv; pomaže promovisanju pozitivnog imidža Vogošće kako na lokalnom nivou, tako i regionalnom te predstavlja atraktivan sektor u kojem ljudi žele raditi, a Vogošću kao lokalnu zajednicu sredinu kojoj žele živjeti.

Strategija razvoja Općine Vogošća sektor turizma tretira u strateškom cilju broj 1: Unaprijeđenje konkurentnosti privrede i povećanje zaposlenosti:

Unaprijediti razvoj i promociju turizma

U novembru 2022. godine, Služba za privredu, integrisani lokalni razvoj i društvene djelatnosti Općine Vogošća započela je proceduru izrade strateškog dokumenta koji obuhvata sektor turizma - Turistički Akcioni Plan Općine Vogošća za period 2023. do 2027. godina, a u kojem će se definisati petogodišnji akcioni plan i strategija razvoja za implementaciju ciljeva i mjera politike u svrhu razvoja turizma na lokalnom nivou.

Nalazi, uvidi, analize i preporuke koje su predstavljene kroz Akcioni Plan rezultat su sveobuhvatnog istraživanja, angažmana lokalne zajednice, kontakta i sastanaka sa ključnim interesnim grupama, kao i saradnje sa članovima radnog tima Općine Vogošća koji je bio zadužen za izradu ovog strateškog dokumenta. Akcioni Plan je razvijen je tako da jasno definiše mapu puta razvoja kapaciteta i brenda turističke regije Vogošća kao zasebne i jedinstvene turističke destinacije, što je predstavlja naročito izazovan i uzbudljiv proces obzirom da se radi o sasvim novom poduhvatu u Vogošći sa velikim potencijalom za rast. Strateške preporuke i Akcioni Plan kategorizovani su u šest ključnih strateških prioriteta područja koji će predstavljati preduslov i težnju za razvoj sektora turizma u Vogošći:

01. Struktura i proces
02. Involviranje zajednice
03. Razvoj proizvoda
04. Razvoj infrastrukture
05. Regionalna i ekološka razmatranja
06. Brend i marketing

Akcije su strateški osmišljene kako bi se osiguralo da lokalne zajednice prevsahodno ulože jake napore u uspostavljanje čvrste osnove za razvoj turizma kroz razvoj ličnog (turističkog i društvenog) brend identiteta, poboljšanje proizvoda i obuku o spremnosti prihvatanja savremenih tržišnih uslova i trendova u sektoru. Kada se postave navedeni ključni elementi, a kako bi se osiguralo pozitivno turističko pružanje usluga, fokus se u potpunosti može pomjeriti i preusmjeriti na marketinške inicijative i druge promotivne napore. Opći vremenski okviri su jasno definisani svakoj akciji radi efikasne strateške implementacije Akcionog Plana. Strategija razvoja turizma je razvijena sa naglaskom na održivo i ostvarivo planiranje, kako bi se osiguralo da su utjecaji turizma na lokalnu zajednicu pozitivni. Saradnja, angažman lokalne zajednice, različitosti i inkluzija su teme koje se stalno ponavljaju i stavlja se poseban akcenat kroz strateški razvoj obzirom na viziju općine Vogošća. Kao ključna odrednica i stav Akcionog Plana jeste da nema kraja efikasnom razvoju turizma; iako se isti može razvijati sa promjenama potražnje, očekivanja i potencijala, proces razvoja turizma je stalni napor koji utiče na zajednicu danas, u narednim godinama, kao i budućim generacijama stanovnika općine Vogošća. Usvajanje ovog Akcionog Plana i izdvajanje odgovarajućih resursa da se ona učinkovito provede dovest će do dugoročne diversifikacije inicijativa za ekonomski razvoj Vogošće, od čega će koristiti imati Kanton Sarajevo, Općina Vogošća, kao i njene lokalne zajednice u cjelini. Petogodišnja vizija koju ovaj Akcioni Plan ima za cilj jeste: do 2027. godine općina Vogošća će biti uspostavljena kao nova turistička destinacija nedaleko od Sarajeva, koja povezuje ljude sa prirodom, kroz okoliš i poljoprivredu, sport i kulturu, tradiciju i kulturno-historijsko naslijeđe, a koja se izdvaja kao značajna destinacija u kontekstu ruralnog i outdoor turizma u Bosni i Hercegovini.

1.2. Akcioni plan 2017-2022

Turistički Akcioni Plan 2017.- 2022. sadržavao je 14 akcija koji su bili identificirani od strane Odbora za izradu TAP-a 2017. godine u kojoj su bili direktno uključeni nosioci turističkog razvoja Vogošće, a unutar kojeg su adresirana najvažnija pitanja kojima se treba baviti tokom trajanja prethodnog Plana, a kako bi se osigurao kontinuirani rast prihoda i razvoj lokalne zajednice od turizma.

Ključna dostignuća u prethodnom periodu su:

- ostvareni su pojedinačni rezultati u razvoju turističke infrastrukture prilikom koje su označene turističke rute, postavljena turistička signalizacija, izrađena i uređena izletišta, parkovi i igrališta;
- ostvaren je napredak u podršci, razvoju i promociju kulturnih, sportskih i edukativnih događaja na području općine Vogošća kao što su događaji i manifestacije Vogošćanski Dani, 5K trka Vogošće, Skakavac trail utrka, ATV susreti, Outdoor Vogošća i sl;
- u prethodnom periodu postignut je napredak i u segmentu uvezivanja sa ključnim interesnim grupama i dionicima u razvoju turizma na području Vogošće (javni sektor, nevladine organizacije i udruženja građana, privatni sektor, turistička zajednica KS-a);
- identificirani su turistički resursi područja općine Vogošća, koji su detaljno mapirani i analizirani u sklopu projekta Mapa Vogošća;
- kontinuirana podrška, saradnja i promocija projektima iz oblasti turizma kroz budžet Općine Vogošća, podrška projektima sa viših nivoa vlasti, kao i saradnja na međunarodnim projektima.

1.3. Pristup i metodologija

Pristup projektu

Turizam predstavlja jednu od perspektivnijih privrednih grana na kojoj Kanton i sve općine Kantona Sarajevo mogu temeljiti svoj razvoj. Kanton Sarajevo predstavlja jednu od najznačajnijih turističkih destinacija u BiH, koji unatoč trenutno izgrađenom imidžu još uvijek ima velike potencijale za dodatni razvoj turizma kroz specifične oblike turizma. S tim u vezi, općina Vogošća ima za cilj da putem strateškog planiranja i pristupa razvoja selektivnih i specijalnih oblika turizma približi svoju poziciju turističke destinacije prema konkurentnijim destinacijama iz okruženja, a uzevši u obzir svoje prednosti i potencijale.

Međutim, pri planiranju razvoja turizma potrebno je uvažiti nove trendove na turističkom tržištu koji nameću potrebu za stalnim promjenama u strukturi turističke ponude. Novi trendovi turizma polako odmiču od koncepcije konvencionalnih odmora koji su se nudili u prošlosti. Turisti sve više traže sofisticiranije oblike turističke ponude koja posmatra

turizam kroz sinergiju sporta, prirode, zabave, kulture, avanturizma. Mišljenje je da Vogošća ima vrlo atraktivan turistički potencijal, prije svega jedinstvenu i neiskorištenu prirodnu vrijednost. Međutim, u cilju stvaranja prepoznatljivog identiteta turističke ponude koji bi povećao konkurentnost i olakšao pozicioniranje na regionalnom tržištu, potrebno je inovativnije valorizirati potencijal sa kojim Vogošća raspolaže. Razvoj turizma bi trebao biti temeljen na principima održivosti, te planiran i usklađen na različitim područjima, a sve u cilju pružanja sveobuhvatne turističke ponude koja može zadovoljiti različite profile domaćih i inostranih turista. Iz svega navedenog s pravom se može reći da je turizam jedna od najznačajnijih razvojnih privrednih grana i glavni izvor prihoda miliona ljudi u Evropi i svijetu. Turizam povezuje ljude, 'briše' granice tako što jača razumijevanje između naroda i kultura, te time doprinosi njihovom jedinstvu i raznolikosti. Uvažavajući navedene činjenice Općina Vogošća je pokrenula izradu trećeg po redu projekta Turističkog Akcionog Plana koji se u sklopu svoga rada bavi, između ostaloga i zaštitom okoliša, promocijom turizma te razvijanjem kulture i prikupljanja vrijednih informacija o prirodnom i kulturnom naslijeđu.



Ovaj dokument ima za primarni cilj da stručnim planiranjem i dosljednom implementacijom prioritetnih projekata odredi smjer budućeg razvoja turizma na području Općine i da od jedne statične i prosječne turističke destinacije, u narednom periodu općinu Vogošća pretvori u značajniji turistički prostor u sastavu Kantona Sarajevo, sa izraženim rastom ulaganja u sektor turizma i povećanjem zaposlenosti u ovoj grani privrede. Turistički Akcioni Plan za područje općine Vogošća će uticati na budući razvoj

turizma te na pozicioniranje Vogošće kao turističke destinacije. Općina će u narednom periodu formirati jedinstvenu turističku ponudu i marketing strategiju u čijoj realizaciji će učestvovati svi ključni pružaoci turističkih usluga. Lokalna uprava će direktno podržavati projekte, posebno u selektivnim oblicima turističke djelatnosti kao što su: sportsko-rekreacioni turizam gdje dominiraju biciklizam, ribolovni i lovni turizam, ruralni turizam, ekoturizam, te kulturno-historijski turizam.

Na primjeru općine Vogošća se može vidjeti pozitivan uticaj lokalne uprave, kojoj turizam kao strateški pravac nije ostao samo na deklarativnoj izjavi. Naprotiv, stvarajući formalne pretpostavke, planiranjem izgradnje lokalne infrastrukture, te izgradnjom i obnovom turističkih destinacija, općina Vogošća će uveliko doprinijeti promociji turizma i podizanju svijesti javnosti o njegovoj važnosti. Sve pomenuto rezultat je planskog djelovanja u sektoru turizma, sa sviješću da samostalne ad-hoc aktivnosti nikada ne mogu proizvesti značajan efekat kao što to može sinergija svih segmenata društva. Kako se ne bi stalo na do sada postignutom, Vogošća je usvojila Akcioni Plan, koji ima jasan plan aktivnosti potrebnih za daljni razvoj turizma sa listom kapitalnih projekata, što može poslužiti kao iznimno pozitivan primjer drugim općinama u Bosni i Hercegovini. Potrebno je napomenuti da je Akcioni plan dokument koji se od vremena nastanka može revidirati u skladu s novonastalim turističkim i razvojnim potrebama na području općine. Na taj način smjer razvoja turizma postaje fleksibilan i sklon prilagođavanju u skladu sa promjenama u tržišnim uslovima i trendovima.

Po usvajanju trećeg Akcionog Plana od strane Općinskog Vijeća Općine Vogošća potrebno je preduzeti konkretne aktivnosti koje su orijentisane na mjere napretka koje imaju uporište u Akcionom Planu, kako bi iste bile temelj budućih inicijativa vezanih za napredak u turističkom sektoru Općine, Kantona, Federacije i Države BiH na njenom putu ka ulasku u Evropsku uniju.

Ciljevi projekta

Dokument „Turistički Akcioni Plan općine Vogošća“ potrebno je shvatiti kao ključni regulatorni okvir za koordinaciju i upravljanje aktivnostima različitih privrednik subjekata, institucija javnog sektora i svih drugih dionika neposredno ili posredno uključenih u razvoj i podizanje kvalitete

cjelovitog turističkog proizvoda područja općine Vogošća u narednih pet godina. U tom smislu najvažniji cilj ovog dokumenta svakako je redovna provedba i kontinuirano unapređenje stanja u oblasti turizma kako bi se doprinjelo što kvalitetnijem životu lokalnog stanovništva. Ovaj ključni razvojni cilj ostvarit će se kroz:

- ▶ definiranje najvažnijih turističkih resursa u smislu dugoročnog ekonomskog razvoja,
- ▶ jačanje kapaciteta općinskih organa vlasti u upravljanju turističkim potencijalima,
- ▶ razvijanje svijesti o vrijednosti turističkih resursa,
- ▶ povećan broj smještajnih kapaciteta,
- ▶ povećan broj turista na području općine Vogošća,
- ▶ formiranje turističkog informativnog centra Vogošće,
- ▶ uređivanje i promocija turističkih destinacija na području općine Vogošća.

Na kraju, posebno valja naglasiti da će, po svom usvajanju, ovaj dokument predstavljati:

- ▶ cjelovit javni konceptualni okvir i operativni program djelovanja svih nositelja turističke politike na području Vogošće,
- ▶ dokument u kojem su transparentno ugrađeni svi važni elementi nužni za vođenje učinkovite turističke politike na projektnom području i to kako na razini dnevno-operativnih, tako i investicijsko-razvojnih odluka, ali i
- ▶ važan izvor informacija za potencijalne domaće i inostrane investitore.

Metodologija

Prilikom izrade Turističko Akcionog Plana, ključne akcije koje su se dogodile uključuju:

- ▶ Desk istraživanje - prvi korak pri realizaciji Akcionog Plana bio je detaljno prikupljanje, sagledavanje i analiziranje relevantnih informacija iz već dostupnih dokumenata koji su od ključne važnosti za uključivanje u Akcioni Plan. Ovo se prevashodno odnosilo na strateške i druge dokumente koji su usvojeni od strane općinske uprave, kao što su:

- ▶ Strategija razvoja općine Vogošća 2023. - 2027. godina;
- ▶ Turistički akcioni plan općine Vogošća 2017. - 2022. godina;
- ▶ Strategija razvoja FBiH 2022. - 2027. godina;
- ▶ Identifikacija i analiza sprovedenih projekata, inicijativa, događaja i manifestacija unutar općine Vogošća;
- ▶ Identifikacija i analiza podržanih projekata iz budžeta Općine Vogošća.

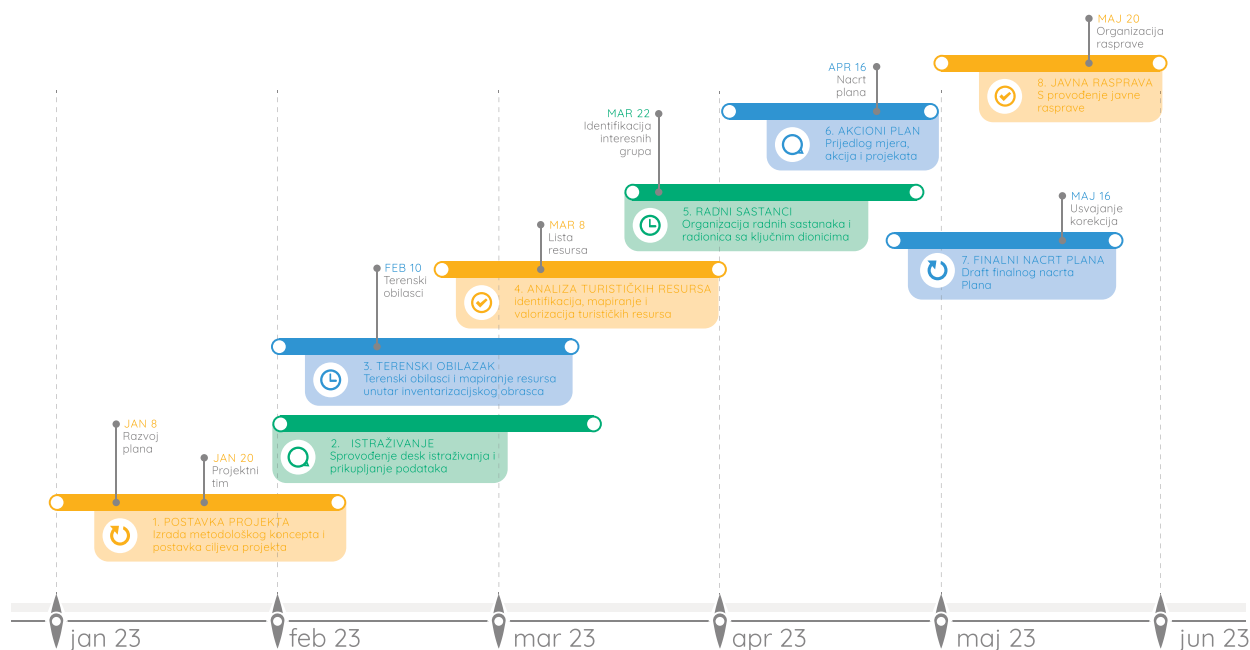
Uključivanje dionika i interesnih grupa - tokom realizacije projekta te u saradnji sa nosiocem projekta, organizovani su radni i informativni sastanci sa ključnim interesnim grupama sa područja općine Vogošća kako bi se stekao uvid u njihovo viđenje turizma Vogošće te dobili precizni podaci i informacije o djelatnostima i aktivnostima koje oni sprovode direktno na terenu. U sklopu ove aktivnosti, organizovane su naredne aktivnosti:

- ▶ 10 individualnih sastanaka i intervju sa lokalnim turističkim djelatnicima i dionicima;
- ▶ 10 individualnih sastanaka sa predstavnicima Općine Vogošća;
- ▶ 1 radni sastanak sa predstavnicima općinske uprave;
- ▶ 1 radni sastanak sa ključnim dionicima i interesnim grupama;
- ▶ anketni upitnik za ključne dionike i interesne grupe.

Dodatno tokom implementacije Akcionog Plana, projektni tim je kreirano i implementirao aktivnosti kao što su:

- ▶ komparativna analiza i turistička identifikacija;
- ▶ identifikacija turističkih resursa;
- ▶ valorizacija prirodnih i kulturno-historijskih vrijednosti;
- ▶ terenski obilasci.

Svrha ovih kombinovanih aktivnosti bila je da se razumije: postojeći narativ o turizmu u općini Vogošća i kako se on razlikuje od dionika do dionika; uočene mogućnosti za razvoj turizma; nedostaci u proizvodima i infrastrukturi koje zahtijevaju posebnu pažnju kako bi se uspješno nastavio razvoj turizma. Ovaj uvid i analiza su od ključnog značaja za informisanje o održivom, efikasnom, dostupnom i inkluzivnom Turističkom Planu općine Vogošća.



Ilustracija 1 Tok realizacije projektnih aktivnosti



02

Analiza stanja turizma općine Vogošća

Mjesto održivog razvoja, gdje su mladi jedna od ključnih pokretačkih snaga.



02. Analiza stanja turizma općine Vogošća

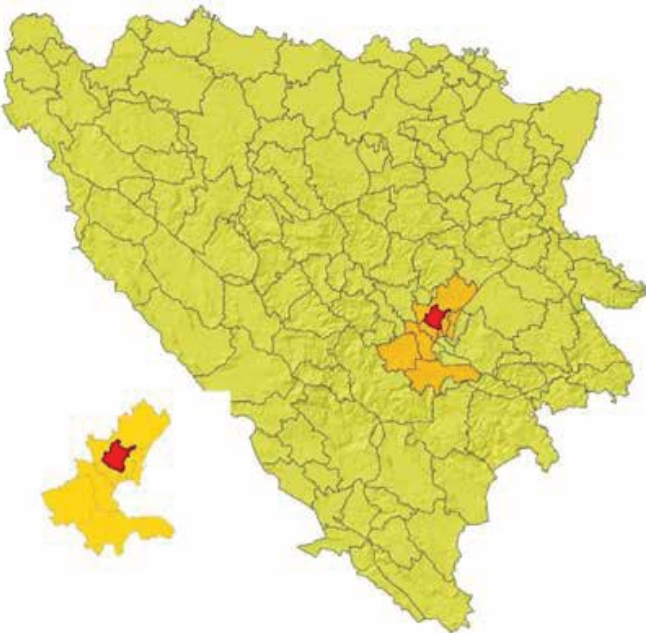
2.1. Položaj

Geografski položaj

Općina Vogošća se nalazi u centralnom dijelu Bosne i Hercegovine, odnosno u entitetu Federacije Bosne i Hercegovine. Prema administrativnom uređenju općina Vogošća jedna je od devet općina u Kantonu Sarajevo, smještena u sjevernom dijelu kantona te graniči na sjeveru i zapadu sa općinom Ilijaš, na istoku sa općinom Centar, na jugu sa općinom Novo Sarajevo te na jugozapadu sa općinom Novi Grad Sarajevo. Površina općine Vogošća iznosi 72 km² i od centra Sarajeva je udaljena 6 km s kojim je povezana putnim pravcem. Općina Vogošća je smještena između 43°52'19'' i 43°57'59'' sjeverne geografske širine i 18° 17' 25'' i 18° 26' 43'' istočne geografske dužine. Općinsko središte u čijem centru je i zgrada općine se nalazi na koordinatama 43° 54' 04'' i 18° 20' 35''.

Glavna prednost općine Vogošća je blizina glavnog grada Sarajeva, čime je Vogošća tranzitna općina za sve putnike prema Jadranskom moru i Sarajevu što samo po sebi stvara veću privlačnost općine. Posjeduje komunikacijske veze, magistralni put Bosanski Brod-Sarajevo-Metković, magistralnu željezničku prugu Vinkovci (Hrvatska)-Sarajevo-Ploče, a i dionica autoputa Vc koja prolazi kroz Bosnu i Hercegovinu prolazi i jednim dijelom općine Vogošća u naselju Krivoglavci. Rastojanje između najsjevernije i najjužnije tačke iznosi 10,4 km, rastojanje između istočne i zapadne granice iznosi 8,6 km. Dužina općinske granice iznosi 55,5 km. Područje općine Vogošća sastoji se od 8 mjesnih zajednica i to:

- ▶ Vogošća I
- ▶ Blagovac
- ▶ Kobilja Glava
- ▶ Svrake
- ▶ Vogošća II
- ▶ Hotonj
- ▶ Semizovac
- ▶ Gora



Prema popisu stanovništva iz 1991. godine općina Vogošća imala je 24.500 stanovnika. Ratna dejstva, kao i posljedica ratnih događanja izmjenile su demografsku sliku općine, kako po broju stanovnika tako i po drugim važnim karakteristikama. Uslijed ovih posljedica do 2001. godine zabilježen je pad broja stanovnika u odnosu na 1991. godinu i bio je manji za 4600 stanovnika. Uprkos tome, u posljednjih 15 godina prisutan je trend porasta broja stanovnika i na osnovu novih podataka koji su objavljeni nakon popisa stanovništva iz 2013. godine općinu Vogošća nastanjuje 27.816 stanovnika. Prema gustoći naseljenosti, najmanje naseljena mjesta su u sjevernom dijelu općine. Smještena su na višim hipsometrijskim nivoima i imaju manju gustinu naseljenosti od ostatka općine. To su naselja Gora, Kremeš i Tihovići. Hotonj, Svrake, Semizovac i Uglješići su naselja koja imaju gustinu naseljenosti između 100 i 500 stanovnika po km². Najgušće naseljeno je centralno urbano područje Vogošća koje je i infrastrukturno najbolje razvijeno, kao i Kobilja Glava. Ova dva naselja imaju preko 1.000 stanovnika po km².

Slika 1 Geografski položaj Općine Vogošća i Kantona Sarajevo



Površina općine Vogošća iznosi 72 km², odnosno 7.200 ha.



Prema popisu stanovništva iz 2013. godine na području Vogošće živi 27.816 stanovnika.

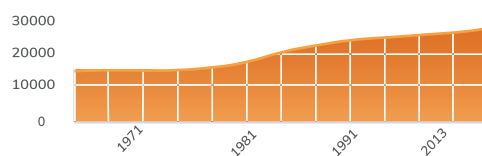


Prosječna gustina naseljenosti na području Vogošće iznosi 367,5 stanovnika po km².

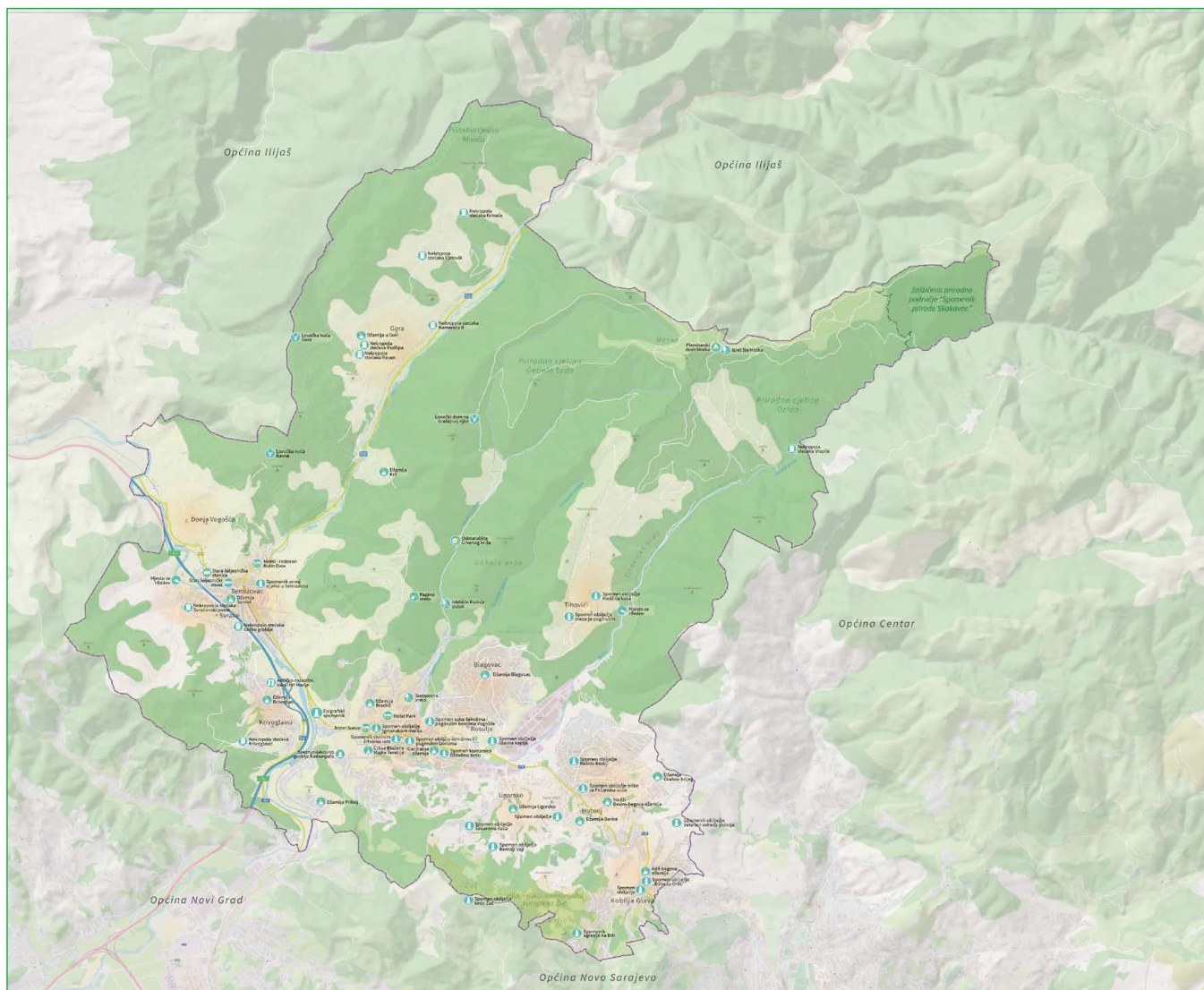


Prosječna starost stanovništva je 37,5 godine, te najveći procenat stanovništva je dobi od 15-64 godina.

Kretanje ukupnog broja stanovništva na području Vogošće u periodu od 1971. do 2013. godine



Ilustracija 2 Statistički podaci Vogošće



Slika 2 Geografski položaj Općine Vogošća

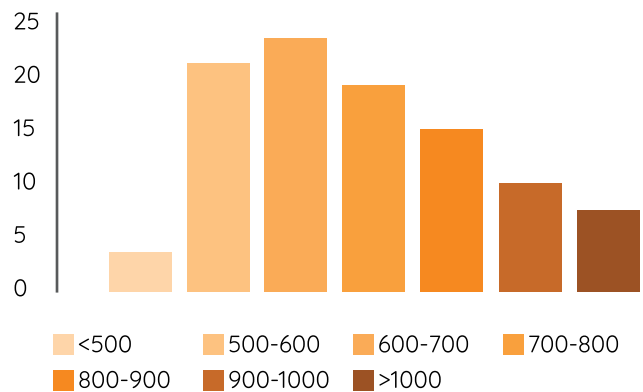
Prirodne karakteristike

Područje općine Vogošća pripada bosanskohercegovačkim Dinaridima, odnosno kompleksu Centralnih Dinarida. Zona Centralnih Dinarida Bosne i Hercegovine predstavlja središnji geotektonski kompleks koji odgovara pojasu mezozojskih krečnjaka, paleozojskih škriljaca i fliševa čiji stijenski kompleksi su tektonski nabrani, raskidani i izrasjedani. Općina Vogošća se prema geotektonskom rasprostiranju nalazi u zoni bosanskog fliša i jednim dijelom obuhvata postorogene, neogene i kvartarne sedimente. Zona bosanskog fliša, također je poznata kao flišna zona Sarajevo – Banja Luka. Cijela općina predstavlja neravno i brdovito područje. Nadmorske visine su različite i kreću se od 500 m.n.v. u dolini Bosne pa do 1253 m, koliko iznosi visina najvišeg vrha Motke.

Reljef je ispresijecan dolinama mnogobrojnih rijeka. Na lijevoj strani rijeke Vogošće nalaze se uzvišenja: Gradac (682m), Žuč (849m), Orlić (873m), Bjelosava (1097m), dok se na desnoj nalaze uzvišenja: Tihovičko brdo (1044 m), Paklina (1099 m) i Jabuka (1124m). Sa lijeve i desne strane Jošaničkog potoka nalazi se nekoliko uzvišenja: Debelo brdo (978m), Motka (1253m), Crni Vrh (1024m), Bećirovac (1128 m), Orašac (923 m) i Kremeš (810m). Sa desne strane rijeke Ljubine uzdižu se Ravni Nabožić (1010m), Stijena (1115m), Lokve (905m), Ravna (849m), a sa lijeve strane rijeke Bosne izdižu se uzvišenja Paljevo (909m) i Tičija glava (806m). Dio područja općine Vogošće pripada Sarajevsko-zeničkoj kotlini. Viši dijelovi općine i ruralna naselja na padinama okolnih planina, leže na prosječnoj visini od 800 do 1.000 m.n.v.

Da bi se sagledali hipsometrijski odnosi, izrađena je hipsometrijska karta na kojoj je istraživano područje kategorisano u visinske zone. Najniži hipsometrijski nivo obuhvataju visinski raspon od 419 - 500 m.n.v. i obuhvata zapadni dio općine uz dolinu rijeke Bosne, centralne i sjeverne dijelove općine uz tokove rijeka Vogošća i Jošanica. Procentualno gledano površina ovog hipsometrijskog nivoa iznosi 3,75%. Ovaj dio općine pruža najbolje mogućnosti za privredne i stambene objekte, poljoprivredne djelatnosti te predstavlja prostore pogodne za razvoj saobraćajne infrastrukture. Ipak treba naglasiti da su ovi prostori uveliko opterećeni i prekriveni raznim vrstama infrastrukture. Sljedeći hipsometrijski nivo je sličan prethodnom i obuhvata razred 500-600 mnv.

Ukupno procentualno učešće na prostoru općine ovog nivoa iznosi 21,24%. Po svojoj rasprostranjenosti čini drugi nivo po veličini na kompletom području. Naredni hipsometrijski nivo se nalazi između 600-700 mnv. Njegovo učešće na prostoru općine Vogošća je prostorno gledano najveće i obuhvata 23,41% ukupne površine.



Ilustracija 3 Pregled hipsometrijskih razreda

Klimatske karakteristike

Prema Izvještaju o stanju okoliša u Bosni i Hercegovini iz 2012. godine, klima šire okoline općine Vogošća karakteriše se kao umjereno kontinentalna i pretplaninska. Zbog karakterističnog geografskog položaja i uticaja ključnih faktora, kao što su orografske karakteristike smještene u kotlini rijeke Bosne, to mu daje posebne klimatske karakteristike, koje se često značajno razlikuju od klime šireg prostora. Zbog vertikalne razuđenosti reljefa u općini se mogu izdvojiti padinski i kotlinski dio grada što dovodi do modifikacije klime i pojave mikroklimatike pojedinih dijelova općine. Ovakav morfološki sklop terena uzrokuje smanjen intenzitet i učestalost vjetrova, a samim tim i na prirodnu ventilaciju, stvaranje jezera hladnog zraka, inverziju temperature, pojavu toplotnog otoka u užem urbanom dijelu i pojavu lokalnih vjetrova.

Klasifikacija klimata prema Koppenu vrši se uvažavajući temperaturnih i padavinskih pokazatelja o mjesečnim i godišnjim tokovima termičkog i pluviometrijskog režima, kao i prostorni razmještaj vegetacijskog pokrivača.

Na širem području općine Vogošća mogu se izdvojiti tri klimatska tipa prema Koppenovoj klasifikaciji klimata i to:

- ▶ Cfb – umjereno topla i vlažna klima sa toplim ljetom
- ▶ Cfc – umjereno topla i vlažna klima sa svježim ljetom
- ▶ Dfb – umjereno vlažna klima sa toplim ljetom

Dominatno učešće ima klimatski tip Cfb (umjereno topla i vlažna klima sa toplim ljetima), koji obuhvata centralni dio općine Vogošća, odnosno kotlinske dijelove najnižih hipsometrijskih nivoa na datom području. Karakteristike Cfb klimata ogledaju se u tome da najhladniji mjesec ima temperature višu od 0 °C, da se svi mjeseci odlikuju prosječnom temperaturom ispod 22 °C, te da najmanje četiri mjeseca imaju temperaturu višu od 10 °C. Cfc klimat definišu karakteristike da najhladniji mjesec ima temperature iznad 0 °C, te da 1-3 mjeseca imaju prosječnu temperature iznad 10°C. Cfc – (umjereno topla i vlažna klima sa svježim ljetom), nadovezuje se na Cfb klimat i od prethodnog klimata razlikuje i po pluviometrijskom režimu i prosječnim mjesečnim temperaturama. Cfc klimat definišu karakteristike da najhladniji mjesec ima temperature iznad 0 °C, te da 1-3 mjeseca imaju prosječnu temperature iznad 10°C. U ovisnosti od količine padavina i termičkih karakteristika, a koje su direktna posljedica hipsometrijskih razlika, diferencira se D klimat na potipove Dfb umjereno vlažna klima sa toplom ljetom, te Dfc umjereno vlažna klima sa svježim ljetom. Na području općine Vogošća zastupljen je Dfb klimat koji predstavlja ono područje u kojem najhladniji mjesec ima prosječnu temperature ispod -3 °C, da svi mjeseci imaju prosječnu temperature ispod 22 °C, te da najmanje četiri mjeseca imaju prosječnu temperaturu iznad 10 °C.

Demografske karakteristike područja

Općina Vogošća, prema podacima Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova u BiH 2013. godine ima 27.816 stanovnika. Prema podacima Popisa stanovništva iz 1991. godine imala je 24.647 stanovnika. Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku u Općini Vogošća zaključno sa 2021. živi 29.087 stanovnika, što je za 18,01% više u odnosu na 1991. i 4,56% više u odnosu na 2013. godinu. Gustina naseljenosti iznosi 404/km². U posljednjih osam godina broj stanovnika je u blagom porastu. Prema posljednjim dobijenim podacima Agencije IDDEA na 31. decembar, 2021. godine, na području općine Vogošća živi

34.233 stanovnika (CIPS evidencija). Uprkos rastu broja stanovnika, u 2020. u Vogošća je rođeno 32 djece manje u odnosu na 2016. godinu. Mortalitet i natalitet određuju prirodni priraštaj stanovnika. S druge strane stopa mortaliteta je u blagom porastu pa je u 2020. bilo 28 više umrlih u odnosu na 2016. godinu. Najveći raspon promjene broja stanovnika (prirodnog priraštaja u odnosu na broj stanovnika) u Federaciji BiH u 2020. godini imala je općina Vogošća i iznosio je 0,19% što čini najveći prirodni priraštaj, dok je prosjek FBiH -0,35%.² Posmatrajući period 2014-2019. godina ostvarena je 2,9 % pozitivna stopa prirodnog priraštaja općine Vogošća.

Podaci o ukupnim migracijama (unutrašnjim i vanjskim) za Kanton Sarajevo za period od 2014. do 2019. godine pokazuju da se u ovaj Kanton doselilo 54.271 osoba, a odselilo 48.696 osoba, što daje pozitivan migracijski saldo od 5.575 osoba. Najveći pozitivni migracijski saldo ostvaren je u općinama Novi Grad, Ilidža i Vogošća (Strategija razvoja KS 2021-2027). Prema strukturi, populacija stanovništva mlađeg od 15 godina na 30.juni, 2020. godine čini 17,19% stanovništva. Grupa stanovnika čija je starost 15-64 godine (radno-sposobno stanovništvo) je zastupljena u procentu od 69,61%, dok populacija stanovništva starija od 65 godina čini 13,20%.

2.2. Analiza turističkih resursa

Identifikacija i valorizacija turističkih resursa predstavlja najznačajniju fazu u planiranju prostornog razvoja turizma, jer ima svrhu objektivno prepoznati i vrednovati svaki turistički resurs na promatranom području u cilju prezentacije turističkih potencijala datog područja, kao i daljnjeg razvoja. Obzirom na svoje definisanje valorizacije predstavlja jednu od najkompleksnijih tema u turističkoj teoriji i praksi. Postojanje i atraktivnost prepoznatih resursa u turističkoj destinaciji svoju važnost osim u turističkom aspektu, prikazuje i u drugim društvenim sferama i aspektima bilo da je u pitanju ekonomski, kulturni, socijološki ili ekološki gdje se ogleda i kompleksnost ovog procesa. U procesu valorizacije svakako treba voditi računa i subjektivnosti, jer ovakav vid vrednovanja resursa najviše zavisi i od turista i njihove percepcije vrijednosti i procjene atraktivnosti resursa koji su usmjereni na zadovoljavanje njihovih potreba.

Shodno tome upravljanje turističkim resursima i problematika upravljanja resursima i razvojem turizma, svoju važnost je dobila sredinom 20. stoljeća kada turizam postaje globalni faktor i koji okuplja veliki broj ljudi koji su povezani sa ponudom i potražnjom i generalno putovanjima. Tragom učinaka koje je turizam u kratkom vremenu generisao na određenim područjima, započela je i intenzivnija identifikacija i valorizacija identifikovanih resursa radi kreiranja veće atraktivnosti turističke destinacije i maksimiziranja koristi iz ponude koju pruža. Valorizacijom kao procesom se utvrđuje turistički potencijal određene turističke destinacije, tačnije vrednuju se prostor i sadržaji, kako bi se studiozno ocijenile mogućnosti za razvoj turističke privrede i kako bi se kreirala kvalitetna i objektivna procjena vrijednosti turističkih vrijednosti sa kojim raspolaže određena lokacija. Procjenom vrijednosti resursa moguće je prepoznati one resurse koji mogu očekivati najveću turističku potražnju, zaključno sa ocjenom koju dobiju, i kao takvi imaju prioritet prilikom razvoja turističke ponude.

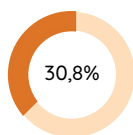
Moguće je izdvojiti dvije vrste vrijednosti turističkih resursa, a to su:

- ▶ Upotrebna vrijednost (koju je moguće utvrditi na osnovu atraktivnosti turističkih resursa),
- ▶ Tržišna vrijednost (koju je moguće utvrditi na osnovu potencijala resursa da postane dijelom razmjene na turističkom tržištu).

Na temelju navedenog, može se zaključiti da turistička valorizacija predstavlja proces kvantitativnog i kvalitativnog ocjenjivanja prirodnih i kulturno-historijskih vrijednosti određenog područja, koje ima značaj za turistički razvoj. Pored upravljanja turističkim resursima, identifikacija i valorizacija turističkih resursa je proces koji se mora temeljiti na principima održivog razvoja. Takvim procesom u prvi plan se stavlja samo zadovoljavanje potreba turističke potražnje generisanje profita, nego i očuvanje svih resursa od prekomjerne eksploatacije, kako bi resursi mogli da budu i dalje operativni i pogodni za daljnji razvoj. Ovakav koncept održive turističke valorizacije podrazumijeva uravnotežen ekonomski, kulturni i socijalni razvoj, kojim se ne ugrožava okruženje i koji budućim generacijama temelj za daljnje povećanje atraktivnosti identifikovanih i valorizovanih resursa.

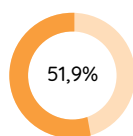
Izvršenom identifikacijom, turistički resursi Općine Vogošća mogu se podijeliti na prirodne resurse, kulturno-historijske resurse i potencijal u vidu turističkih aktivnosti (rekreacija i aktivni odmor). Ukupno je identificiran i valorizovan 81 turistički resurs, od čega je 25 prirodnih turističkih resursa, 42 kulturno-historijska resursa i 14 turističkih aktivnosti.

Procentualni omjer zastupljenosti identificiranih turističkih resursa na području općine Vogosča, prema vrsti



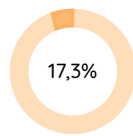
Prirodni turistički resursi

Ukupno je prepoznato 25 prirodnih resursa, zastupljenih u ukupno 13 naseljenih mjestima.



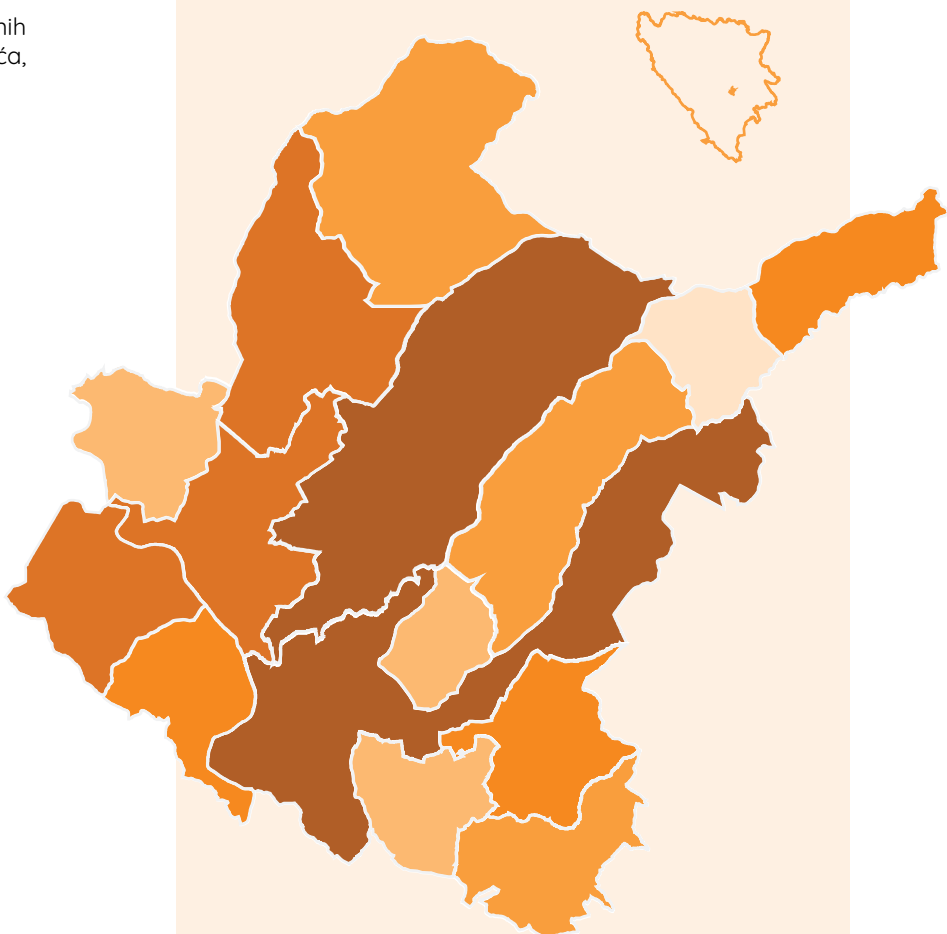
Kulturno-historijski turistički resursi

Ukupno je prepoznato 42 kulturno-historijska resursa, zastupljenih u ukupno 12 naseljenih mjestima.

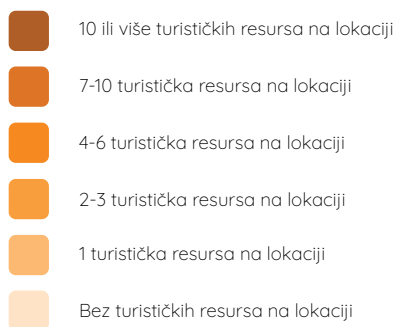


Turističke aktivnosti

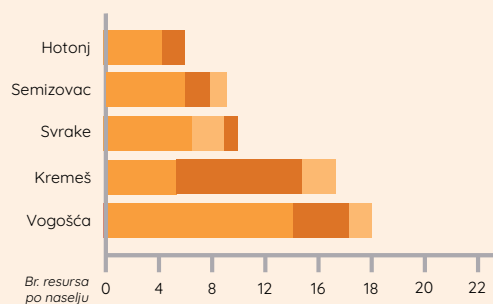
Ukupno je prepoznato 14 turističkih aktivnost, zastupljenih u ukupno 6 naseljenih mjestima.



Zastupljenost turističkih resursa prema naseljenim mjestima na području Vogosče



Prikaz identificiranih turističkih resursa prema naseljenim mjestima na području Vogosče



Ilustracija 4 Pregled zastupljenosti turističkih resursa na području Vogosče

2.3. Prirodne vrijednosti

2.3.1. Zaštićena prirodna područja

Zaštićena područja su oblasti koja su zaštićena zbog svojih priznatih prirodnih, ekoloških ili kulturnih vrijednosti. Postoji nekoliko vrsta zaštićenih područja, koja se razlikuju po vrsti zaštite ovisno o zakonima svake zemlje ili propisima uključenih međunarodnih organizacija. Općenito, to su područja u kojima je ljudska prisutnost ili barem iskorištavanje prirodnih resursa ograničena.

“Zaštićeno područje” je jasno definisan geografski prostor, prepoznat i namijenjen dostizanju dugoročne konzervacije prirode, opštekorisnih funkcija prirode, i kulturnih vrijednosti, a kojim se upravlja legalnim i drugim efektivnim mehanizmima. Na prostoru Vogošće se nalaze 4 područja koja su definisana kao zaštićena.

Spomenik prirode Skakavac

Vodopad Skakavac se nalazi sjeveroistočno od centra Vogošće i udaljen je 12 km. Nalazi se na rječici Skakavac, u izvorištu rijeke Vogošće. 2001 godine šire područje vodopada je proglašeno za spomenik prirode. Specifičnost ekosistema i orografije, kao i geološke i hidrološke vrijednosti dovele su do proglašenja ovog područja spomenikom prirode. Pored prirodne ljepote prostor Skakavca poznat je po mnogobrojnim endemičnim i reliktnim vrstama. Skakavac također predstavlja i veliki turistički resurs.

Svake godine na ovom netaknutom biseru se održava popularni Skakavac trail. Jedinstvena utrka sa uupno četiri staze za sve one koji žele da se bave rekreacijom i uživaju u najvećem vodopadu u jugo-istočnoj Europi.

Zaštićeno područje Čemerska planina – Misoča

Prirodna cjelina Čemerska planina, površine 1.673 ha je pretežno šumsko područje slabo naseljeno i loše dostupno. Evidentirana geomorfološka vrijednost je jama Ledenica. Prirodna cjelina Misoča, površine 535 ha, obuhvata kanjon rijeke Misoče uz zapadnu granicu kantona sa dijelovima naselja između Donje i Gornje Misoče. Evidentirane kulturno-historijske vrijednosti su arheološki lokaliteti Stari Grad Dubrovnik i Kopošići.

Prirodna cjelina Ozren

Ozren-planina je dio šireg istoimenog planinskog prostora (masiv Ozrena u najširem smislu) koji obuhvaća visoravan Crepoljskog s Bukovikom (1534 m), razdvojena dubokom dolinom rječice Vogošće, njezina gornjeg toka koji se zove Perački potok, izvorišnom čelenkom toga potoka i istočnije uvalom Bludna ravan (sjeverno od Vučje Luke) i na koje se naslanja i nisko pobrđe sarajevskog Huma u Sarajevskom polju. Ozren-planina ima obilježja razvedene visoravni, prostrana je i brežuljkastog krajolika.

Tabela 1 Zaštićena prirodna područja

Prirodna područja	Kategorija zaštite
Spomenik prirode Skakavac – Na širem prostoru vodopada Skakavac evidentirani su mnogi geomorfološki fenomeni, kao što su stijene, pećine, klisure, kanjoni i karstne konfiguracije	Zaštićeno prirodno područje – Spomenik prirode
Zaštićeno područje Čemerska planina – Misoča	U procesu zaštite
Prirodna cjelina Debelo brdo	Potencijalno zaštićeno područje (Evidentirano u prostornom planu)
Prirodna cjelina Ozren	Potencijalno zaštićeno područje (Evidentirano u prostornom planu)

2.3.2. Prirodni turistički resursi

Prirodni turistički resursi su sva prirodna dobra neke cjeline, a koji posjeduju određenu atraktivnost koja bi mogla privući broj turista na to područje. U takve resurse pretežno spadaju klimatska obilježja, geomorfološke determinante, hidrografski resursi, flora i fauna te pejzažni motivi, prema kojima se nazivaju i pojedine skupine prirodnih resursa.

Perački potok

Na širem području Skakavca se nalazi i prostor Perca sa Peračkim potokom. Perački potok nastaje iz vodopada Skakavac, i obzirom na razvijenu hidrografsku mrežu cijelog zaštićenog područja apsorbira najveći dio vode i predstavlja jedan od najvećih potoka na širem lokalitetu, a nizvodno potok postaje još snažniji i prihavata više potočića i ulijeva se u rijeku Vogošću.

U pogledu flore i vegetacije može se izdvojiti zajednica *Seslerio autumnalis*- *Fagetum* koja je zabilježena kod ušća Skakavca u Perački potok.

Rijeka Vogošća

Rijeka Vogošća je duga 12,5 kilometara. Izvire ispod Kozjače i ona se u svom gornjem dijelu toka zove Perački potok. U Bosnu se ulijeva kod naselja Krivoglavci. Korito rijeke Vogošće je djelimično regulirano unutar preduzeća Unis. Značajna pritoka rijeke Vogošće je Jošanica, koja se ulijeva s desne strane i duga je oko 4.800 metara.

Jošanički potok

Jošanički potok predstavlja poznato vogošćansko izletišta za odmor i relaksaciju šetača i ljubitelja prirode. Ovo izletišta je reljefno jako zanimljivo jer se sa obje strane Jošaničkog potoka nalazi nekoliko uzvišenja i brda: Debelo Brdo (978 m), Motka (1253 m), Crni Vrh (1024 m), Bečirevac (1128 m), Orašac (923 m) i Kremeš (810 m), a ovim prostorom protiče i mali potok, koji je nezagađen i koji dodatno upotpunjuje ambijent.

Rijeka Ljubina

Rijeka Ljubina izvire izvan Općine Vogošća, a protiče kroz nju u dužini od 8 kilometara, i u Bosnu se ulijeva u Semizovcu.

Rijeka Bosna

Glavni vodeni tok općine kao i šireg prostora Sarajevsko-zeničke kotline je rijeka Bosna. Ona ulazi na teritorij općine sjeverno od Reljeva i napušta je kod naselja Donja Vogošća te teče pravcem sjeveroistok-jugozapad. Vodotok Bosne nastaje od preko 35 kraških vrela u podnožju planine Igman, na hipsometriji od 492 m. Od ukupne dužine toka Bosne, koja iznosi 272 km, na vogošćanskoj teritoriji protiče u dužini od oko 7,5 km. Rijeka Bosna na ovom prostoru prima dvije pritoke, Vogošću i Ljubinu, a obje su desne pritoke.

Tabela 2 Prirodni turistički resursi

Prirodni turistički resursi (geodiverzitet)
Perački potok – lokalitet Perca
Kruškanjski potok – lokalitet Vrapče
Vogošća rijeka – lokalitet Budušići
Driječina rijeka – lokalitet Saračevac
Potok Dumača – lokalitet Hotonj
Jošanički potok – lokalitet Motka
Crnouški potok – lokalitet Motka
Blagovački potok – lokalitet Debelo brdo
Krkin potok – lokalitet Donja Vogošća
Potok Luke – lokalitet Gora
Krivački potok – lokalitet Ljubina
Rijeka Ljubina
Rijeka Bosna
Mjesto za ribolov Perački potok
Mjesto za ribolov Tihovići
Mjesto za ribolov rijeka Bosna, Svrake

2.3.3. Prirodne atrakcije

Spomenik prirode Skakavac

Izletišta i planinarski dom su udaljeni deset kilometara od centra grada i smješteni su netaknutoj prirodi. U zadnjih nekoliko godina ovaj lokalitet je postao popularno izletišta za stanovnike Vogošće. Svojim prelijepim krajolikom predstavlja mjesto skupljanja svih ljubitelja prirode, koji uživaju u pogledu koji se pruža. Planinarski dom i izletišta se nalaze u blizini naseljenog mjesta Tihovići, a dom je izgrađen na nadmorskoj visini od 1.253 metra. Pored

izuzetnih prirodnih ljepota i doma na ovom području se nalaze i pješačke staze kao i biciklistička staza dužine 40 kilometara koje predstavljaju atrakcije za sve ljubitelje sportske rekreacije.

Sumporno vrelo (Smrdljiva voda) Gornja Jošanica, hidrološki spomenik

Na dva kilometra od centra Vogošće, uzvodno uz Jošanički potok nalazi se hidrološki spomenik Sumporno vrelo, od milja nazvano „Smrdljiva voda“. Dokumenti i istraživanja koja su, svojevremeno, rađena govore da su na ovom lokalitetu pronađeni ostaci neke rimske zgrade, a da je pravi povod postojanja takve građevine upravo bila „smrdljiva voda“ koja je neposredno tu izvirala. Gdje tačno izvire i od kada teče niko ne zna, a najstariji stanovnici u

ovom naselju kažu da je oduvijek tu i da se koristio za vlastite potrebe.

Tabela 3 Prirodne atrakcije

Prirodne atrakcije
Debelo brdo, Vogošća, park-šuma
Izletište Motka
Perački potok – hidrološki spomenik
Jošanički potok – hidrološki spomenik
Sumporno vrelo (Smrdljiva voda) Gornja Jošanica, hidrološki spomenik



Slika 3 Prirodne vrijednosti općine Vogošća

2.4. Kulturno-historijske vrijednosti

2.4.1. Zaštićeni kulturno-historijski resursi

Nepokretna kulturna baština fizička je opipljiva ili "materijalna kulturna baština". Uključuje građevine i historijske lokalitete, spomenike dr. što se smatra vrijednim očuvanja za budućnost. U to su uključeni predmeti značajni za arheologiju, arhitekturu, nauku ili tehnologiju specifične kulture.

Nepokretno kulturno dobro može biti:

- ▶ pojedinačno,
- ▶ kulturno-povijesna cjelina,
- ▶ kulturni krajolik.

Park šuma sa memorijalnim spomenikom Žuč

Brdo Žuč prije agresije na Bosnu i Hercegovinu je bila relativno nepoznata lokacija, a danas predstavlja jednu od ključnih lokacija za odbranu Države. Brdo Žuč, Orlić i kota 850 imaju posebno mjesto u srcima svih građana jer predstavljaju metaforu odbrane ovog prostora. Iako je dugo vremena ovaj lokalitet bio zapostavljen dobio je na važnosti otvaranjem „Doma oslobodilaca“ koje je svečano otvoren 8.juna 2018 kada se i obilježava godišnjica Bitke za brdo Žuč. U spomen domu se nalaze muzejski sadržaji gdje se mogu pogledati autentični eksponati iz ratnog perioda , spomen-sobe svih brigada, koje su ratovala na brdu Žuč. U dom je prezentirano sve ono što se u proteklom ratu na ovom prostoru dešavalo.

Tabela 4 Zaštićeni kulturno-historijski resursi

Zaštićeni kulturno-historijski resursi

Park šuma sa memorijalnim spomenikom Žuč

2.4.2. Kulturni i sakralni objekti

Kulturna baština, kulturno nasleđe ili kulturno dobro, podrazumeva dobra koja su nasleđena od prethodnih generacija ili koja nastaju u sadašnjosti, a imaju specifičnu vrednost za ljude i treba da budu sačuvana za buduće generacije. Ova dobra najčešće su pod režimom zaštite, imaju simbolički značaj u svesti ljudi, a sa ekonomske strane predstavljaju turistički potencijal. Kulturna baština utiče na identitet određenog naselja, regiona ili države, a kada su u pitanju objekti Svetske baštine oni imaju posebnu vrednost za celokupno čovečanstvo.

Sakralna arhitektura je vjerska arhitektonska praksa koja se bavi projektovanjem i izgradnjom bogomolja ili svetih ili namjenskih prostora, kao što su džamije, crkve, stupe, sinagoge i hramovi. Mnoge su kulture posvetile značajna sredstva svojoj svetoj arhitekturi i mjestima bogoslužnja. Vjerski i sakralni prostori među najimpresivnijim su i najtrajnijim monolitnim građevinama koje je stvorilo čovječanstvo. Suprotno tome, sakralna arhitektura kao mjesto za meta-intimnost također može biti nemonolitna, efemerna i intenzivno privatna, osobna i nejavna.

Spomenik prvoj bosanskohercegovačkoj sijalici

Davne 1881 god. New York je prvi put dobio struju, a nakon ove metropole u Semizovac je donesena i instalirana prva sijalica na prostoru Balkana. Postoji mnogo legendi o tome kako je prva sijalica stigla na ovaj prostor, ali prema historijskim podacima , prva sijalica u Semizovac stigla je zahvaljujući Austro-Ugarskoj upravi. U to vrijeme na ovom prostoru je postojalo postrojenje za separaciju rude mangana, a zbog toga su u Semizovac na privremeni rad dolazili Austrijanci, Nijemci i Česi čime su učestvovali u sjaju prve sijalice. Zbog potreba separacije rude mangana izgrađena je mala hidrocentrala koja je sa nekoliko sijalica osvijetljivala i centar Semizovca. Danas se u dvorištu Osnovne škole „Porodice ef. Ramić“ nalazi spomenik prvoj sijalici u Bosni i Hercegovini.

Tabela 5 Kulturni i sakralni objekti

Kulturni i sakralni objekti
Džamija na Gori
Džamija Krč
Džamija Svrake
Džamija Krivoglavci
Džamija Priboj
Džamija Bradići
Džamija Vogošća
Džamija Blagovac
Džamija Ugorsko
Džamija Barice
Hadži-Besim begova džamija
Džamija Orahov brijeg
Adil-begova džamija
Crkva Blažene majke Terezije
Spomenik prvaj bosanskohercegovačkoj sijalici
Stara željeznička stanica u Semizovcu
Stari željeznički most u Semizovcu

2.4.3. Arheološke zone i područja

Arheološko nalazište je mjesto (ili grupa fizičkih lokaliteta) na kojem su sačuvani dokazi o prošlim aktivnostima (bilo prapovijesne, povijesne ili savremene), a koje su istražene pomoću discipline arheologije i predstavljaju dio arheoloških zapisa. Lokacije se mogu kretati od onih s malo ili nimalo vidljivih ostataka iznad zemlje, do zgrada i drugih objekata koji se još uvijek koriste.

Arheološko nalazište Krivoglavci

Arheološko nalazište Krivoglavci (lokalitet Marije) otkriveno je 2006. godine. Pronađeni kameni blokovi ukazuju na postojanje impozantne rimske građevine, najvjerojatnije mauzoleja ili rimske rustikalne vile. Uz veliki broj drugih vrijednih arheoloških artefakata, pronađeno je mnogo crijeva, zatim dosta fragmenata keramike, tragovi sistema za zagrijavanje prostorija i bronzano stopalo nekog kipa na kojem se vidi rimska obuća. Također je pronađeno dosta ljudskih i životinjskih kostiju, čije porijeklo nije utvrđeno.



Slika 4 Naselje Krivoglavci

Nekropola Podlipo, Krč, Gora

Srednjovjekovna nekropola smještena u mjestu Podlipo, u Gori. U početku na ovom mjestu je bilo šest stećaka u obliku sanduka- sljemenjaka. Danas su sačuvana i nepomjerena samo tri stećka, koji su orjentisani u pravcu zapad-istok. Nalazište datira iz perioda kasnog srednjeg vijeka.

Nekropola stećaka, Svrčanski potok, Svrake

Srednjovjekovna nekropola smještena u mjestu Svrčanski potok, u Svrakama. Nekropola datira iz kasnog srednjeg vijeka, sa deset stećaka. Veliki broj stećaka na ovom području je uništen, pa je danas sačuvano samo dva stećka. Stećci imaju obliku sanduka, bez ukrasa, a orijentisani su u pravcu zapad-istok.

Nekropola stećaka Krivače

Nekropola iz kasnog srednjeg vijeka, smještena je u mjestu Krivače, pored Vogošće. U početku na ovom lokalitetu je bilo jedanaest stećaka, u obliku sanduka i sarkofaga. Međutim, u periodu između 1971. godine i 1988. godine veliki broj njih je uništen. Danas se na ovom mjestu nalaze samo humke.

Srednjovjekovna nekropola Pravoslavno groblje, Krivoglavci, Vogošća

Srednjovjekovna nekropola smještena je u starom pravoslavnom groblju u Krivoglavcima. Sačuvana su samo dva stećka iz perioda kasnog srednjeg vijeka, u obliku ploča koje su utonule i uralle u mahovinu. Stećci su orijentisani u pravcu zapad-istok.

Nekropola stećaka Kamenjača

Na lokalitetu Kamenjača nalaze se prahistrojski pojedinačni nalazi, rimsko naselje i srednjovjekovna nekropola stećaka. Najstariji nalaz predstavlja kamena strelica, otkrivena među ostacima rimskog građevinskog materijala, fragmentima keramike i predmetima od bronce i stakla, uz nekoliko rimskih novčića. Na istom prostoru konstatirani su ostaci srednjovjekovnog groblja i nekoliko utonulih ploča. 1973. godine otkopano je sedam grobova, ograđenih kamenim pločama.

Nekropola stećaka Ravan, Gora

Srednjovjekovna nekropola nalazi se u blizini muslimanskog Groblja, u mjestu Ravan u Gori. Od prvobitnih osam stećaka danas je sačuvano samo dva. Stećci imaju oblik sanduka-sljemenjaka, ukrašenih rozetnama i spiralama. Datiraju iz kasnog srednjeg vijeka, iako su pomjerani s mjesta orijentisani su u pravcu zapad-istok.

Nekropola stećaka Kamenica II

Nekropola stećaka nalazi se u mjestu Kamenica II, u mjesnoj zajednici Gora. Nekropola je imala šest stećaka, od kojih je danas sačuvano samo dva koja su pomjerena sa prvobitnih nalazišta. Stećci datiraju iz perioda kasnog srednjeg vijeka, imaju oblik sanduka-sljemenjaka pozicionirani u pravcu zapad-istok.

Nekropola stećaka Hvaljenski potok

Srednjovjekovna nekropola i rimska građevina nalazi se u blizini muslimanskog mezarja u mjestu Hvaljenski potok, u Svrakama. Sačuvano je deset stećaka, koji imaju oblik sanduka, a datiraju iz perioda kasnog srednjeg vijeka. Stećci su orijentisani u pravcu zapad-istok.

Nekropola stećaka Ljetovik

U mjesnoj zajednici Gora, u mjestu Ljetovik smještena je srednjovjekovna nekropola stećaka. Prvobitno je na ovom lokalitetu bilo osam stećaka, danas ih je sačuvano svega tri. Stećci imaju oblik sanduka i sarkofaga, bez ukrasa su. Prema istraživanju datiraju iz kasnog srednjeg vijeka, orijentisani u pravcu zapad-istok.

Nekropola stećaka Skakavac

U blizini srednjovjekovne nekropole i grada Luka, uz desnu obalu rijeke Vogošća, na nadmorskoj visini 695 m, pronađena je srednjovjekovna nekropola sa 18 stećaka. Stećci su u obliku sanduka i sarkofaga, bez ukrasa. Samo su tri stećka orijentisani sjever-jug, dok su ostali orijentisani u pravcu zapad-istok.

Tabela 6 Arheološke zone i područja

Arheološke zone i područja
Lokalitet Grčko groblje, Gornje Svrake (antičko nalazište)
Krivoglavci, lokalitet «Marije», (antičko i srednjovjekovno nalazište)
Gora, lokalitet Krst, (srednjovjekovno nalazište)
Nekropola stećaka Kamenica II
Nekropola Podlipe, Krč, Gora
Nekropola stećaka Grčko groblje, Hvaljenski potok, Svrake, Semizovac
Nekropola stećaka Ravan, Krč, selo Kamenica/Gora
Nekropola stećaka srednjovjekovno groblje Kamenjača
Nekropola stećaka Ljetovik, Kamenica
Srednjovjekovna nekropola Pravoslavno groblje, Krivoglavci, Vogošća
Nekropola stećaka Krivače
Džamija Orahov brijeg
Srednjovjekovna nekropola Vrapče

2.4.4. Rekreativno-turistički lokaliteti

Planinarski dom Motka

Planinarski dom Motka se nalazi na sjeverozapadnom dijelu Vogošće, na udaljenosti od 12 km od centra u blizini sela Tihovići. Dom je izgrađen na nadmorskoj visini od 1.253 metra, a sadržava 35 ležaja te može primiti 50 osoba. Zauzima površinu od 220 metara kvadratnih. Vogošćani i Sarajlije imaju još jedno mjesto na koje će moći pobjeći od magle, smoga i zagađenosti.

Odmaralište Crvenog križa u Jošaničkom potoku

Na prostoru Jošaničkog potoka nalazi se Dječije odmaralište koje je osnovao Crveni križ Kantona Sarajevo. Odmaralište se nalazi u veoma atraktivnom prirodnom okruženju, u neposrednoj blizini od centra Vogošće. Odmaralište je pogodno za mnogobrojne aktivnosti, a moguće organizovanje zimovanja i ljetovanja djece, škola

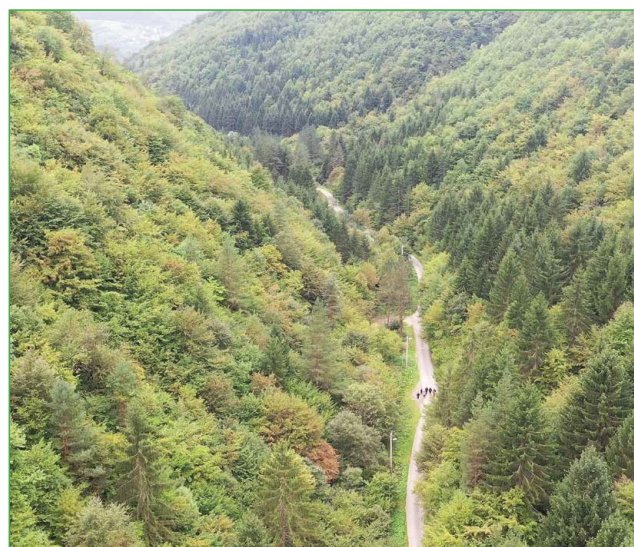
u prirodi, internacionalnih kampova, seminara, ekscurzija, sportskih priprema.



Slika 5 Odmaralište Crvenog križa u Jošaničkom potoku

Izletište Jošanički potok

Jedna od omiljenih destinacija za odmor i rekreaciju svih građana Vogošće jeste Jošanički potok. Ukoliko želite da pobjegnute iz napetosti urbanih dijelova i opustite se u netaknutoj prirodi posjeta Jošaničkom potoku je neizbježna. Obilje zelenila i sportskih igrališta čine ovaj prostor posebnim. Pored predivnih prirodnih potencijala na ovom prostoru se nalazi i odmaralište za djecu Crveni križ koje se nalazi u atraktivnom okruženju. Kroz ovo odmaralište protiče Jošanički potok koji je zadržao svoju prorodnu bistrinu i koji dodatno obogaćuje ovaj prostor.



Slika 6 Izletište Jošanički potok

Planinarski dom na Grabljivoj njivi „Lovački Dom“

Grabljiva njiva je prostor netaknute prirode, koja predstavlja idealno mjesto za odmor i rekreaciju udaljen 10 minuta vožnje od grada. Na ovom prostoru se nalazi i „Lovački Dom“ koji koristi LD „Lane“, a članovi ovog udruženja vrijedno rade na uređenju doma i njegovog okruženja, kako bi stvorili mogućnost Vogošćanima, a i drugim gostima da uživaju u ovom prelijepom prirodnom ambijentu.

Tabela 7 Rekreativno-turistički lokaliteti

Rekreativno-turistički lokaliteti
Odmaralište Crvenog križa u Jošaničkom potoku
Lovište „Vogošća“
Planinarski dom Motka
Planinarski dom na Grabljivoj njivi „Lovački Dom“
Izletište Jošanički potok

2.4.5. Manifestacije

Manifestacijski turizam je jedna od najznačajnijih formi kulturnog turizma i mnoge destinacije sve češće obogaćuju svoju turističku ponudu različitim programima iz područja kulture. Ovisno o sadržaju programa prepoznatljive su:

- ▶ manifestacije koje se sastoje samo iz jednog područja: to su pozorišni, muzički, literarni i drugi festivali sa samo jednom vrstom izvođenja;
- ▶ manifestacije koje u sebi sadrže više priredbi, sličnih po sadržini (npr. priredbe s pozorištem, literarnim, likovnim ili muzičkim događajima), koje su različite po sadržaju, a održavaju se u isto vrijeme.

U praksi sadržaji pojedinih manifestacija najčešće su isprepleteni. Ako je manifestacija sadržajno i određena, obično je prate i programi drugačijih sadržaja.

Vučko Trail

Vučko Trail je jedna od najljepših i najtežih trail trka u Bosni i Hercegovini, čije se 7. izdanje održava na planinama. Svake godine privuče veliki broj takmičara, koji se takmiče na 3 različite staze. Najkraća zelena staza bila je duga 13 km, sa 610 m nadmorske visine, srednja - Plava staza je donijela 37 km dužine sa 1450 m nadmorske visine, dok je najduža, Crvena staza bila duga 63 km sa 3450 m nadmorske visine. Vučko Trail ima za cilj promociju sporta i zdravog načina života, te isticanje prirodnih ljepota Bosne i Hercegovine.

Vogošćansko amatersko pozorište - KSC Vogošća

Vogošćansko amatersko pozorište svoj rad započelo je prije desetak godina izvedbom dvije pozorišne predstave. Postavu pozorišta čini mlada i energična ekipa koja u periodu ispred sebe priprema nove i zanimljive sadržaje i vrijedno radi na novim predstavama.

Vogošća 5k - KSC Vogošća

Tradicionalna utrka Vogošća 5k predstavlja dugogodišnju utrku koja se održava u Vogošći. Staza je duga 5 kilometara gdje se trče dva kruga od 2,5 km sa ukupnom elevacijom 32m. Start utrke je ispred zgrade Kulturno sportskog centra „Jasmin Isanović“ odakle se trči prema Omladinskoj ulici gdje se pravi okret ispred internacionalne škole QSI. Potom se trči u ulicu Izeta Delića i pravi se okret prema Jošaničkoj ulici. Iz Jošaničke se nastavlja u Igmansku ulicu da bi se potom opet ušlo u Jošaničku ulicu i krug se završava ispred zgrade KSC Jasmin Isanović.



Slika 7 Vogošća 5k utrka

Outdoor Vogošća

Outdoor Vogošća je turističko-obrazovna manifestacija koja se održava u Vogošći, a koju sprovodi Nevladina organizacija STEP. Manifestacija je koncipirana da okuplja veliki broj mladih, primarno učenika osnovnog i srednjeg obrazovanja koji se tokom nekoliko dana na raznim borilištima takmiče jedni protiv drugih. Pored sportskog, manifestacija ima i edukativni karakter, pri kojem se održavaju i ekološki kvizovi gdje takmičari mogu pokazati svoja znanja i vještine po pitanjima: kulture, okoliša i nauke. Učešćem na mnogim interaktivnim igrama, koje su sportskog, obrazovnog i edukativnog karaktera, mladi imaju priliku da zajedno djeluju, takmiče se i upoznaju nove prijatelje.



Slika 8 Outdoor Vogošća 2022

Tabela 8 Manifestacije

Manifestacije
Trail Skakavac – PD Skakavac
Vučko Trail – PD Skakavac
Vogošća 5k - KSC Vogošća
Vogošćansko amatersko pozorište - KSC Vogošća
Outdoor Vogošća

2.4.6. Smještajni i ugostiteljski kapacitet

Ugostiteljstvo je uslužna privreda djelatnost koja predstavlja jednu od temeljnih komponenti a turizma i osnovu za njegov razvoj. Ugostiteljstvo je složena privredna djelatnost i kao takva zadovoljava potrebe ljudi za smještajem, pićem i hranom, ali i zdravstvene, kulturne i društvene potrebe ljudi.

Hotel Sunce

Hotel Sunce je novoizgrađeni i moderno opremljeni hotel na ulazu u Vogošću. Sve sobe u hotelu su stilski i moderno opremljene i posjeduju mini-bar, telefon, a kupatila soba opremljena su tuš i hidromasažnim kadama te sušilom za kosu. Tokom zime organizira skijaške izlete na obližnje olimpijske planine Bjelašnicu, Igman i Jahorinu.

Hotel Park

Hotel Park nalazi se u centralnom dijelu Vogošće, a obuhvaća lijepo opremljene sobe te restoran koji poslužuje jela domaće i međunarodne kuhinje. U cijelom je objektu dostupan besplatni WiFi. Sobe sadrže TV ravnog ekrana i vlastitu kupaonicu s tušem te sušilom za kosu. Od međunarodne zračne luke Sarajevo udaljen je 20 km.

Kulin Dvor - motel

Motel i restoran Kulin dvor se nalazi u Semizovcu, a predstavlja primjer posvećenosti prema tradiciji i vrijednostima uslužne djelatnosti. Kompleks raspolaže sa 15 soba, a u ponudi se nalaze jednokrevetne i dvokrevetne sobe i apartmani, sa ukupno 30 ležaja, a sve sobe su moderno opremljene. Motel raspolaže sa ljetnom baštom u lijepom prirodnom okruženju, kao i sa odvojenom salom za ručanje za 140 osoba koja je pogodna za održavanje svečanih i poslovnih ručaka.

Tabela 9 Smještajni i ugostiteljski kapaciteti

Smještajni i ugostiteljski kapacitet
Hotel Sunce
Hotel Park
Kulin Dvor - motel

2.4.7. Parkovi i spomena područja

Spomenici i spomen obilježja predstavljaju mjesta sjećanja na važna dešavanja iz bliže ili daljnje prošlosti i kao takvi predstavljaju povezanost tog vremena sa današnjim i direktnu memoriju prošlosti. Spomenici i spomen obilježja su predstavljena u obliku građevina koja je izričito stvorena u spomen na osobu ili događaj, ili koja je postala relevantna društvenoj skupini kao dio njihovog sjećanja na historijska vremena ili kulturnu baštinu, zbog svoje umjetničke, historijske, političke, tehničke ili arhitektonski značaj.

Replika spomenika - Publie Elie Victorin

Kroz svoju historiju prostor Vogošće je bio povoljan za razvoj i naseljavanje, a dokaz tome su i ostaci rimskih naselja. Jedan takav je pronađen 2006. godine, u naseljenom mjestu Krivoglavci gdje je građevinskim iskopavanjima slučajno pronađen arheološki lokalitet. Tom prilikom su otkriveni mermerni artefakti koji svjedoče o postojanju ljudske civilizacije na ovom prostoru prije više od 1700. godina. Na kamenim pločama se nalazio natpis koji datira iz drugog ili trećeg stoljeća nove ere, a nalazio se na objektu čiji je vlasnik Publie Elie Victorin. Kamene ploče i ucrtani natpis je sagradio sebi za života, kao i svom sinu Viktorinu Aeliusu i supruzi Ulpiji Galiji. Smatra se da je bio visokopozicionirani funkcioner lokalne samouprave Rimske Ilidže sa petogodišnjim mandatom. Rekonstruisana i spojena ploča smještena je u stalnoj postavci Muzeja Sarajeva.

Spomen soba šehidima i poginulim borcima općine Vogošća 1992-95

Imena heroja slobodne vogošćanske teritorije, odbrana, dokumentarni filmovi i drugi pisani materijali samo su dio kolekcije koja se može pronaći u Spomen sobi šehidima i poginulim borcima općine Vogošća u periodu od 1992 - 1995. Fotografije i eksponati svjedoče nadljudskim naporima i herojstvu 411 Vogošćana koji su se borili za svoju Vogošću. Spomen soba se nalazi u ulici Skendera Kulenovića i svoja vrata je otvorila svima koji žele saznati više o odbrani Vogošće.

Spomen obilježje Igmanskog marša

Prostor Vogošće krasni spomen-obilježje Igmanskom maršu, a posvećeni su jednoj od najslavnijih epizoda iz perioda Narodnooslobodilačke borbe, januara 1942. godine. Marš je izvelo preko 500 boraca Prve proleterske brigade. Oni su ušli u legendu zbog svojih nadljudskih napora, discipline i izdržljivosti i ideje koju su predstavljali. Grupa spomenika u okolini Sarajeva posvećenih Igmanskom maršu proglašena je nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine.

Spomen kosturnica Džindino brdo u Vogošći

Memorijalno zdanje, spomenik i spomen-kosturnica palim parzitanским borcima Narodno oslobodilačke borbe podignut je na Džindinom brdu 1969 godine. Na spomen kosturnici su ispisana imena 62 borca sa područja Vogošće i okolice koji su se borili sa svojom slobodom. 27. Juli predstavlja Dan ustanka naroda i narodnosti BiH i svake godine se na lokalitetu Džindinog brda održava manifestacija i obilježava ovaj datum.



Slika 9 Spomen kosturnica Džindino brdo u Vogošći

Tabela 10 Parkovi i spomen područja

Parkovi i spomen područja
Spomen soba šehidima i poginulim borcima općine Vogošća 1992-95
Replika spomenika - Publie Elie Victorin
Spomen obilježje Igmanskog marša
Spomen kosturnica Džindino brdo u Vogošći
Spomen obilježje logorašima općine Vogošća
Spomen obilježje Sjenička kosa i Orahov brijeg
Spomen obilježje „Bitke za Orlić“ Kobilja Glava
Spomen obilježje bitke za Fočansku ulicu u Hotonju
Spomen obilježje ploča poginulim borcima Ugarsko
Spomenik civilnim žrtvama rata
Spomen obilježje šehidima i poginulim borcima
Spomen obilježje Glavna kapija ili kod Kapije
Spomen obilježje Remziji Veji
Spomen obilježje Šabanovića kuća
Spomen obilježje Rašidu Bešliji
Spomen obilježje veterani odreda policije Bosna 4
Mostar kod Sjeničke Kose
Spomen obilježje šehidima Barice
Spomen obilježje Kobilja Glava
Spomen obilježje Kobilja Glava
Spomen obilježje Hadića kuća Tihovići
Spomen obilježje u sklopu mezarja Tihovići
Spomen obilježje Kenanu Demiroviću Orlić naspram mezarja

2.5. Analiza interesnih grupa

Prema izvještaju o realizaciji Turističkog Akcionog Plana iz 2022. godine od strane Općine Vogošća, „razvoj turizma se danas široko smatra jednim od najperspektivnijih i najefikasnijih alata za ruralni razvoj širom Vogošće“. U promjenjivim privredama ili u interesu ekonomske diversifikacije, sektor može biti unosan posebno za regije sa prirodnim i kulturnim dobrima koja se u prošlosti nisu koristila kao ekonomski pokretači. Posmatrajući situaciju unutra i identificirajući lokalne snage i pogodnosti, razvoj zasnovan na ruralnim principima omogućava lokalnim zajednicama da mobilišu svoja sredstva i pretvore ih u prilike za razvoj zajednice, i generalno ekonomski razvoj. S obzirom da se Vogošća upušta u razvoj turizma na terenu, mora se razumjeti koje su to mogućnosti. Prednosti turizma za zajednicu uključuju:

- ▶ novi i poboljšani javni objekti;
- ▶ nove mogućnosti zaposlenja;
- ▶ stimulisan preduzetnički duh;
- ▶ poboljšana kultura dobra, aktivnosti i događaji za lokalno uživanje;
- ▶ izgrađen identitet zajednice i pojačan ponos;
- ▶ ojačana posvećenost zaštiti i unapređenju prirode i okoliša.

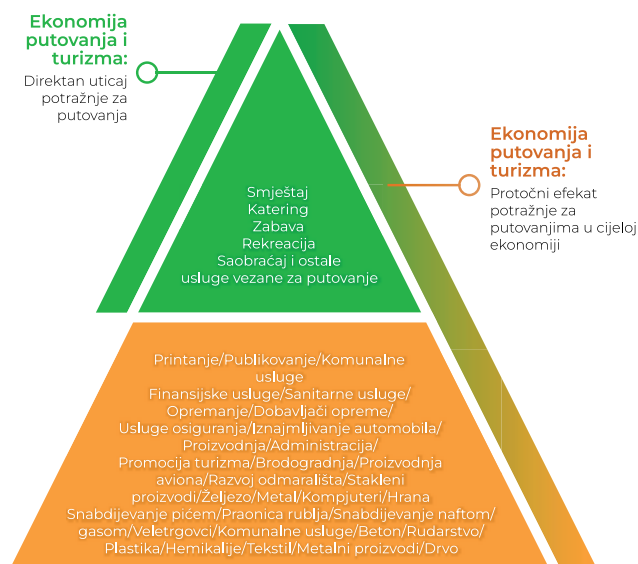
Shodno tome ulaganja u turizam jednaka su ulaganjima u društvo iz kojih proizilazi blagostanje zajednice. Tragom ulaganja može se ustanoviti i uloga turizma u privredi, a uloga proizilazi iz njegovih ekonomskih funkcija. Funkcije turizma su one aktivnosti i djelovanja koja su fokusirana na određene ciljeve turizma, i njegove učinke, primarno one učinke koji su orjentisani na privredne ciljeve koji će rezultovati određenim učincima, a koji su povezani sa profitom. Neke od temeljnih komplementarnih ekonomskih funkcija su:

- ▶ Multiplikativni efekat turizma;
- ▶ Induktivna funkcija;
- ▶ Konverzijska funkcija;

Multiplikativni efekat turizma

Multiplikativni efekat turizma predstavlja jednu od najznačajnijih ekonomskih funkcija turizma. Ovaj efekat se definiše tako da predstavlja sredstva turističke potrošnje nakon osnovne cirkulacije, od mjesta gdje su nastala, do mjesta na kojem su potrošena i da se njihov protok ne

zaustavlja, nego da većim dijelom nastavlja cirkulisati čime djeluje na privredna dešavanja u prostoru. Multiplikativni efekat opisuje i snagu turizma u načinima multipliciranja profita ostvarenog u prvobitnoj fazi turističke potrošnje, tačnije u momentu kada turist podmiri račun za bilo koju uslugu ili proizvod koji je konzumirao tokom boravka u turističkoj destinaciji.



Ilustracija 5 Efekat multiplikatora na turistički sektor

Sljedeći dijagram ilustruje snažan uticaj koji turizam može imati na cjelokupnu ekonomiju, a posebno kroz efekat multiplikatora. Kako se novac od turizma kreće kroz zajednicu, ujedno profitiraju i preduzeća koja se obično ne smatraju turističkim preduzećima (kao npr. benzinske pumpe, perionice i sl.). Poslovi koji se stvaraju direktno u industriji putovanja i turizma smatraju se primarnim turističkim poslovima, dok se poslovi koji se stvaraju u široj ekonomiji kao rezultat putovanja i turizma smatraju sekundarnim poslovima. Efekat multiplikatora znači da dio svakog novca koji potroši posjetitelj može završiti u džepu lokalnog ribara, poljoprivrednika ili uposlenika teške industrije.

Induktivna funkcija

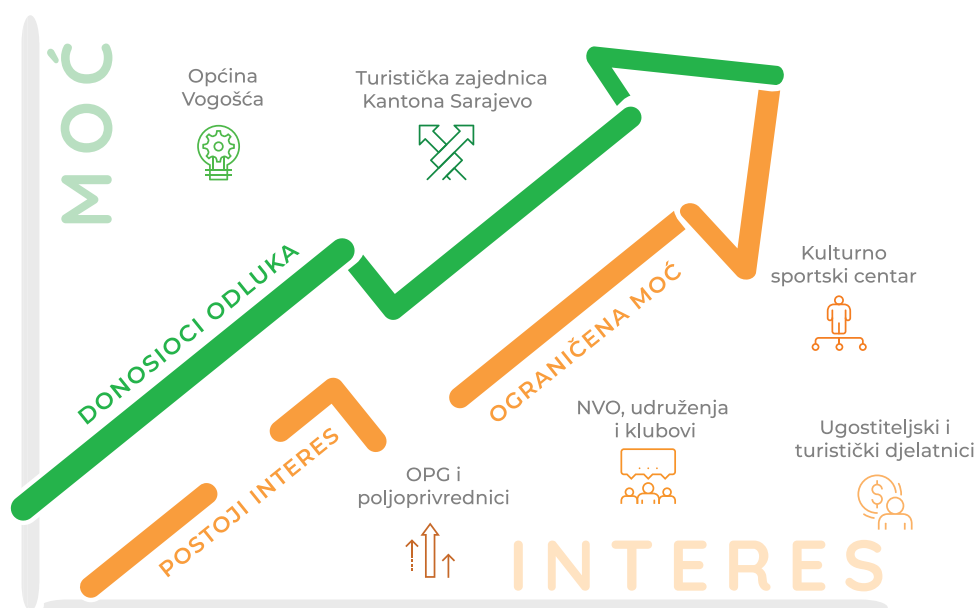
Induktivna funkcija turizma je proizašla iz obimnosti turizma, jer je riječ kompleksnom sistemu, koji ulazi u mnoge sfere privrede, zbog čega je važna njegova sinergijska snaga izazivanju novih vrijednosti. Induktivna funkcija se

može definisati kao funkcija koja oslikava kakvu snagu turizma i potrošnja u turizmu imaju u indukciji učinaka proizvodnje, koja je većim dijelom potaknuta i usmjerena prema turizmu. Pozicija induktivnosti turizma se najbolje može vidjeti kroz upotrebu prije svega prirodnih resursa, koji predstavljaju polazišnu tačku i osnovu razvoja turizma, i koji mogu da posluže za pokretanje turističkih aktivnosti.

Konverzijska funkcija

Konverzijska funkcija se može definisati kao posebna sposobnost turizma da resurse koji nemaju privrednu vrijednost pretvore u privrednu, a koju isti ne bi mogli ostvariti da nisu obučeni turističkom ponudom. To su svi resursi za koje su potencijalni turisti spremni platiti i dodatna finansijska sredstva na već postojeću cijenu. Konvertiranje ograničenih resursa, u one koji ostvaruju jasan ekonomski učinak, turizam dobija na važnosti u definisanom području i može da predstavlja presudnu ulogu u stvaranju profita i kreiranju novih radnih mjesta. Pored resursa, u procesu konverzije svoje mjesto mogu da pronađu i rekreativne aktivnosti koje niti jednoj privrednoj grani ne generišu bilo kakav vid ekonomskih učinaka, ako nisu uključene u turističku ponudu.

Ključni dionici razvoja turizma u bilo kojem prostoru su lokalna samouprava, lokalna turistička zajednica, lokalni poduzetnici koji pružaju određene turističke sadržaje te lokalno stanovništvo. Simbioza svih interesnih grupa je važna za turizam, jer ekonomski uspjeh turističke destinacije, kao i doživljena iskustva i zadovoljstvo turista zavisi od velikog broja strana. Mnoge interesne grupe se nalaze u samoj turističkoj destinaciji, a neke i van nje, ali imaju veoma važnu ulogu u povezivanju turista sa turističkom destinacijom, a od kvalitete povezanosti zavise i krajnji rezultati destinacije. Usvojena znanja i dugogodišnje iskustvo koje imaju mnoge interesne grupe iz različitih oblasti u turizmu i njihovo uključivanje u procese planiranja razvoja turizma i dugoročno uključivanje lokalne zajednice može imati ključnu ulogu u upravljanju turističkom destinacijom. Uključivanje svih relevantnih interesnih grupa u planiranje razvoja turizma može doprinijeti povećanju efikasnosti u postizanju održivog razvoja turizma. Javni i privatni sektor od velikog su značaja razvoj turističke destinacije. Javni sektor je ključan za donošenje turističke politike, planova i sadržaja, kao i za kreiranje i implementaciju standarda koji se odnose na turističke usluge, kapacitete i proizvode. Pored kreiranja politika, javni sektor ima značajnu ulogu i u planiranju, usmjeravanju razvoja, sprovođenju zakona, osiguravanju elementarne infrastrukture, te obezbjeđivanju prostora za realizaciju različitih turističkih aktivnosti i proizvoda koji su kreirani za javnu upotrebu.



Ilustracija 6 Matrica uticaja interesnih grupa na razvoj turizma

Kao i javni sektor, tako i privatni ima značajnu ulogu u pripremi prostora za realizaciju turističkih aktivnosti. Uloga je definisana osnovnim poslovnim funkcijama koje su usmjerene prema pružanju usluga. Shodno tome za potrebe izrade Turističkog Akcionog Plana općine Vogošća, identificirani su sljedeći ključni dionici turizma na destinačijskom nivou:

- ▶ Općina Vogošća: Služba za privredu, integrisani lokalni razvoj i društvene djelatnosti,
- ▶ Turistička zajednica KS-a,
- ▶ Kulturni-sportski centar Vogošća,
- ▶ Planinarska društva,
- ▶ Ribolovni i lovački klubovi,
- ▶ Udruženja za kulturno-historijsko naslijeđe,
- ▶ Udruženja građana,
- ▶ Nevladine organizacije iz oblasti turizma,
- ▶ Nevladine organizacije iz oblasti zaštite okoliša.

2.5.1. Ključni nalazi i zaključci sa provedenih sastanaka

Poljoprivredna proizvodnja je nedovoljno razvijena

Stanovnici Vogošće bave se poljoprivredom, međutim, proizvodnja je najčešće dovoljna tek za vlastite potrebe kućanstava. Broj poljoprivrednika koji imaju mogućnost izlaska na tržište i veće proizvodnje je prilično nizak te se svodi na svega par pojedinaca. Razlozi nedostatka poljoprivrede su razni, no ne razlikuju se bitno od drugih ruralnih područja gdje je utjecaj negativnih demografskih trendova najviše vidljiv.

Osjetan je nedostatak stručnog kadra i kadrovska podkapacitiranost

Kadrovske nedostaci djelomično su rezultata prethodno opisanih demografskih trendova i drugih okolnosti kao što je nedostatak finansijskih sredstava lokalne samouprave i dionika privanog sektora. Nedostatak kadra potrebno je posmatrati kroz prizmu kvalitete i kvantitete. Primjera radi, na području Vogošće nedostaje veći broj stručnih lica, interpretatora i vodiča koji će na atraktivan i inovativan način kreirati i prezentovati turističku ponudu Vogošće.

Osjetan je i nedostatak kvalitetnih razvojnih inicijativa privatnog sektora, što se također može smatrati posljedicom nedostatka stručnosti, ali i nedovoljne količine radne snage koja je ključna za realizaciju aktivnosti.

Postojeći je konsenzus oko ključnih turističkih proizvoda i doživljaja

Priroda, ruralni i outdoor turizam najvažniji su turistički proizvodi na kojima je potrebno graditi aktivnosti i doživljaje. Ekoturizam je potrebno interpretirati kroz aktivni odmor (šetnja, boravak u prirodi, poljoprivredne aktivnosti i sl), te uložiti značajnije napore da se razviju infrastrukturni i ostali kapaciteti. Trenutno ne postoji turistička ponuda na regionalnom nivou koja obuhvata lokalitete sa područja Vogošća, te je potrebno kreirati brend identitet od ključnih turističkih resursa i potencijala Vogošće kako bi isti bili prepoznati na širem tržištu.

Potrebno je inovirati interpretaciju postojeće ponude

Vogošća raspolaže relativno razvijenom turističkom ponudom koji se više mogu posmatrati kao turistički potencijal koji se dalje trebaju razvijati i na osnovu kojih treba graditi turističku destinaciju (Spomenik prirode Ska-kavac, Motka, Debelo brdo, Jošanički potok i sl), od kojih Motka ima najpogodnije uslove i pojedinačne elemente turističke infrastrukture koji su već u funkciji razvoja turizma. Također, potencijal Vogošće leži i u organizaciji sportskih i rekreativnih manifestacija i događaja kao što su sportska takmičenja, utrke u trčanju, biciklističke utrke i sl, te bi bilo potrebno dodatno unaprijediti postojeće sadržaje i komplementarne resurse kako bi se isti razvijali.

Fokus razvoja mora se postaviti na inovativne turističke doživljaje i novi sadržaj

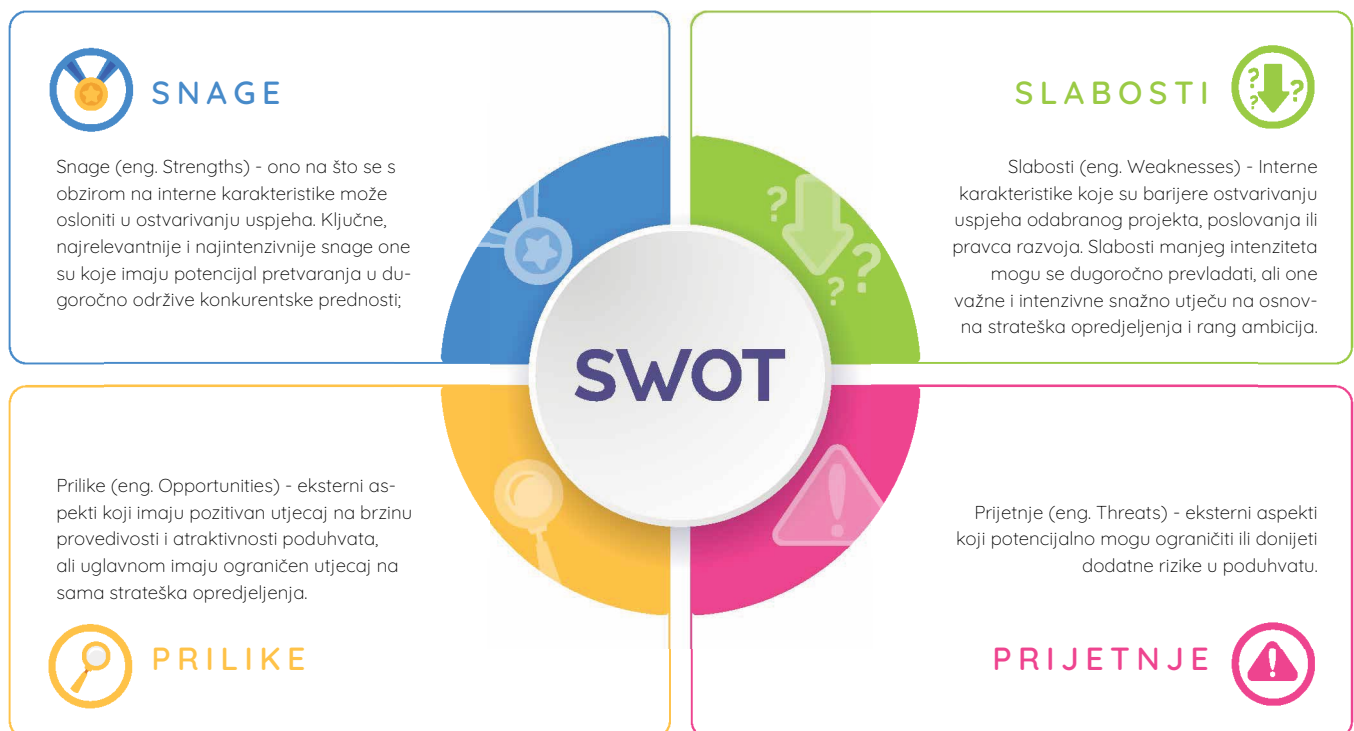
Uz kvalitativno unapređenje postojeće ponude potrebno je postaviti fokus na novi sadržaj koji se temelji na načelima inovativnosti i autentičnosti. Navedeno se posebno ističe u kontekstu razvoja ruralne i outdoor ponude koju je potrebno usmjeriti u inovativne i dijelom nekonvencionalne vrste ponude. Inovativnost je potrebna i u drugim segmentima kao što je hrana i piće, te razvoj interpretacije u atrakcijama. Od novih sadržaja potreban je prostor za prezentaciju i prodaju domaćih proizvoda sa područja Vogošće.

2.6. SWOT analiza

Kroz opsešno istraživanje, angažman i procese analize, identificirane su snage, slabosti, prilike i prijetnje u pogledu razvoja turizma Vogošće. SWOT analizom su sagledane snage (S), slabosti (W), mogućnosti (O) i prijetnje (T) turizma na prostoru općine Vogošća. Predmetna analiza je nastala na osnovu procjene dosadašnje turističke ponude i resursa sa kojima raspolaže općina Vogošća te trendova u turizmu na globalnom nivou.

Iz prethodne analize stanja turističkih resursa na području općine Vogošća koji ukazuju na njene prostorne i kulturne vrijednosti, kao i potencijale područja, definiše se važnost razvoja turizma te njegovu ekonomsku, društvenu i okolišnu isplativost. Na nacionalnom nivou, turizam je danas identificiran kao jedan od ključnih sektora za daljnji razvoj privrede BiH, te bi ista praksa trebala biti prenesena i na lokalni nivo unutar općine Vogošća koja bi izgradnjom svojih kapaciteta, resursa i infrastrukture stvorila adekvatne preduslove za razvoj turizma u svojoj lokalnoj zajednici.

Vажnost razvoja navedenih kapaciteta leži i u činjenici geografskog položaja Vogošće, odnosno gravitacije prema Sarajevu, kako glavnom administrativnom, tako i glavnom turističkom središtu BiH, gdje je ogroman potencijal općine Vogošća da prihvati turističke dolaske u Sarajevu te da se pozicionira kao dodatna potencijalna destinacija turistima. Razvoj turizma u Vogošći bi upravo trebao biti olakšan u sadašnjim uslovima u kojima se na regionalnom nivou ulažu dodatni napor u unapređenju upravljanja turističke destinacije čime bi se trebala unaprijediti i međusektorska saradnja te stvoriti adekvatni uslovi za kvalitetna i funkcionalna partnerstva. U kontekstu današnjih trendova, i značajnog rasta ruralnog i avanturističkog turizma, stvaraju se idealni preduslovi za općinu Vogošća da se na tom tržištu pozicionira kao dominantna destinacija u okvirima Kantona Sarajevo obzirom na svoje potencijale i vrijednosti sa kojim raspolaže u odnosu na urbaniziran dio Grada Sarajeva.



Ilustracija 7 SWOT analiza

SNAGE

▶ Povoljan turističko-geografski i geostrateški položaj općine Vogošća u kontekstu BiH koja se odnosi na blizinu Grada Sarajeva, sjecište glavnih puteva i infrastrukturna povezanost sa regionalnim centrima;

▶ Potencijal za razvoj sportskog turizma koja se ogleda u trenutnim infrastrukturnim i sportskim kapacitetima kao što su sportski tereni i dvorane, igrališta, tereni za rekreaciju, a koja su ranije predstavljala preduslov za kvalitetan razvoj sportista sa područja općine Vogošća. Vogošća je dom mnogih uspješnih sportista koji su ostvarili i ostvaruju značajne rezultate na nacionalnim i globalnim razinama u različitim sportskim disciplinama;

▶ Povoljan geografski položaj u kontekstu dostupnosti prirodnih vrijednosti, sa ugodnim fizičkog-geografski karakteristikama za razvoj različitih vrsta turizma;

▶ Ljubaznost i gostoljubivost lokalnog stanovništva koja se ogleda i u sigurnosti kao sve važnijeg faktora u odabiru destinacije;

▶ Diversifikacija prirodnih vrijednosti i netaknuta priroda na širem području općine Vogošća - koja se ogleda u niskom stepenu urbaniziranosti u kontekstu čitave prostorno-administrativne cjeline;

▶ Pozitivni demografski trendovi, mlado i radno-sposobno stanovništvo koje garantuje kvalitetne preduslove za dalji razvoj Vogošće u svim privrednim, kulturnim i društvenim sektorima;

▶ Značajna kulturno-historijska baština;

▶ Postoji niz parkova, zaštićenih područja, šuma, staza i rijeka za planinarenje, biciklizam, brdski biciklizam, trčanje i druge aktivnosti na otvorenom koje su privlačne za različite uzraste i tipove turista;

▶ Potencijal za razvoj kulturnog turizma (kulturni događaji)

▶ Vogošća je sjedište brojnih privrednih i industrijskih giganta koji direktno privlače turiste/posjetioce, kako iz lokalnih sredina, tako i regiona;

▶ Razvoj jednodnevnih odmora i izleta obzirom na blizinu glavnih urbanih centara i potencijal za izgradnju turističkih kapaciteta za jednodnevne odmore;

▶ Postojanje realnih preduslova za razvoj poljoprivrede (poljoprivredno obradivo zemljište i radno sposobno stanovništvo) što predstavlja osnovni faktor za razvoj ruralnog i agroturizma;

▶ Organska i zdrava hrana koja se proizvodi na tradicionalan i prirodan način, kao i autentična gastronomska ponuda;

SLABOSTI

▶ Neefikasan sistem upravljanja turizmom;

▶ Nedovoljno uključivanje privatnog sektora u lokalne investicije za razvoj turizma;

▶ Nedostatak strateškog i održivog turističkog planiranja što rezultira nepostojanjem destinacijskog brenda;

▶ Slaba povezanost turističkih subjekata u lancu snabdjevanja;

▶ Prepoznatljiv turistički proizvod na tržištu ne postoji;

▶ Nedostatak stručnih kadrova u turizmu i nedostatan ljudski potencijali u brojnosti i kvaliteti;

▶ Neiskorišteni potencijali digitalne promocije i nevidljivost destinacije na internet pretraživačima što uzrokuje mali broj posjeta destinaciji;

▶ Neadekvatna struktura i kvaliteta smještajnih kapaciteta;

▶ Slaba turistička infrastruktura i saobraćajna povezanost turističkih lokacija;

- ▶ Infrastrukturni problemi, posebno u padinskim i rubnim područjima Općine (vodosnabdijevanje, kanalizacija, elektrifikacija, gasifikacija, cestovna infrastruktura);
 - ▶ Ekonomska kriza uzrokovana pandemijom COVID-19 i nepovoljno poslovno okruženje;
- Nedostaju resursi i kapaciteti za provedbu Turističke strategije i Akcionog plana na razicini lokalno samoupravo - trenutno ne postoji posebno osoblje niti odjel za razvoj turizma, niti postoji sistemi ili strukture za podršku inicijativama usmjerenim na turizam;

PRILIKE

- ▶ Rast potražnje za posebnim oblicima turizma;
- ▶ Pristupačni EU fondovi za provedbu projekata;
- ▶ Turizam kao razvojna šansa;
- ▶ Institucionalno povezivanje sa okolnim općinama u cilju integriranja turističke ponude;
- ▶ Razvoj pametnih aplikacija i e-mobilnosti;
- ▶ Uključivanje stanovništva u turističke razvojne projekte (participativno učešće građana);
- ▶ Digitalizacija i inovacija;
- ▶ Razvoj porodičnih pansiona i seoskih gazdinstava;
- ▶ Ponuditi prepoznatljiv proizvod usmjeren prema turistima i prilagođen njihovim potrebama;
- ▶ Promjene u globalnim turističkim trendovima;
- ▶ Segmentaciji tržišta u funkciji razvoja turizma;
- ▶ Rast interesa turista za održivim turističkim destinacijama;

- ▶ Nova radna mjesta (posebno za mlade, žene i osobe sa invaliditetom);
- ▶ Umrežavanje turizma i srodnih privrednih grana;
- ▶ Poboljšanje kvalitete života;

PRIJETNJE

- ▶ Politička i ekonomska nestabilnost;
 - ▶ Brze promjene trendova na globalnom tržištu;
 - ▶ Krizne situacije (klimatske promjene, pandemija, oružani sukobi, ekonomska kriza i sl.);
 - ▶ Utjecaj turizma na okoliš i prirodu;
 - ▶ Kontinuirana konkurencija na globalnom nivou;
- Intenzivan pritisak na okoliš uslijed zagađivanja prirodne sredine, a koje može ugroziti brendiranje autentičnog proizvoda ili promociju ciljane vrste turizma;
- ▶ Razvoj turističkih proizvoda i posebnih oblika turizma u konkurentskim zemljama;
 - ▶ Negativna demografska slika (emigracija mladih i radno sposobne populacije);
 - ▶ Geopolitički odnosi u regiji;

03

Strateški model razvoja turizma

Općina Vogošća mjesto tehnoloških inovacija,
održivog razvoja i s mnoštvom prilika za rast.



03. Strateški model razvoja turizma

3.1. Strateški razvojni okvir

Općina Vogošća, uz blizinu glavnog turističkog središta BiH, zauzima relativno povoljan geografski položaj između urbaniziranog dijela Sarajeva i relativno netaknute prirode kojim se odlikuje. Općina je najviše poznata i prepoznatljiva po svom tradicionalnom privrednom i industrijskom razvoju, obzirom da je kroz historiju uvijek važila za industrijski centar neposredno uz Sarajevo, ali tendencija daljeg razvoja i povećanja kvaliteta života u lokalnoj zajednici dovodi do potrebe za razvojem i komplementarnih razvojnih sektora kao što je turizam, a pod time se prevashodno odnosi na ruralni i outdoor turizam. S obzirom na isto postoje osnove za stvaranje dugoročnih komparativnih prednosti na ciljanim turističkim tržištima. Kako bi se navedene prednosti, prvenstveno finansijski, valorizirale tokom provedbe Akcionog Plana potrebno je nastaviti dosadašnje uspješne aktivnosti umrežavanja između pojedinih dionika u lokalnom turizmu, proširiti istu suradnju i umreženost s većim brojem istih, povećati intenzitet zajedničkih aktivnosti s nadležnom Turističkom zajednicom. Potrebno je osvijestiti zajedničke vrijednosti lokalnog područja, ciljano promovirati i brendirati isto uz pojedinačni doprinos što je moguće većeg broja dionika u lokalnom turizmu.

Temelji razvoja turizma općine Vogošća su kulturni i prirodni resursi, tradicija i adrenalin, te je iste potrebno iskoristiti bez narušavanja prirodnog okruženja i autentičnosti lokalnih naselja. U fokusu pripreme i provedbe Akcionog Plana je lokalno stanovništvo, njegove potrebe i interesi. Lokalnim poduzetnicima kao nositeljima razvoja Vogošće potrebno je ukazati na mogućnosti nadogradnje postojećih proizvoda i usluga s ciljem daljnjeg obogaćivanja turističke ponude i povećanja prihoda. Finansijska održivost odnosi se na razvoj projekata za koje će se moći naplaćivati ulaznica (kulturni programi, tematske ture, manifestacije, i sl.) s ciljem prenamjene sredstava u daljnji razvoj turističke infrastrukture, posebno one koja se odnosi na nadogradnju tradicijskim elementima.

Jedna od bitnih zadatača u planiranom razdoblju provedbe Akcionog Plana je unapređenje promotivnih aktivnosti i usmjereno brendiranje Vogošće u suradnji s relevantnim institucijama (Turistička zajednica) i lokalnim dionicima u turizmu što će doprinijeti povećanju popunjenosti smještajnih kapaciteta te povećanju prihoda dionika, posebno u razdoblju izvan ljetnih mjeseci. U promociji treba iskoristiti navedene komparativne prednosti Vogošće kao i činjenicu da ista još uvijek nije turistički „eksploatisana“

stoga se može postići učinak iznenađenja, ostvariti doživljaj avanture i izvornosti, adrenalina i tradicije. Na isti način pruža se prilika da se lokalna turistička ponuda i sadržaji spoje s najnovijim trendovima u razvoju turističke potražnje, a koja se odnosi na potražnju za novim doživljajima i iskustvima autentičnog načina života i tradicije u sinergiji s avanturom.

Razvoj ljudskih resursa ključan je faktor u daljnjem međusektorskom razvoju općine Vogošća. Organizacija edukacija postaje temeljni alat za maksimalno iskorištavanje potencijala lokalnog stanovništva. Pored savladavanja osnova turističkog tržišta, nužno je uključiti zajednicu u digitalno opismenjavanje i upoznavanje s novim tehnologijama s krajnjim ciljem prosperiteta i povećanja prihoda. Razvoj lokalne gastronomije treba se osloniti na nabavu sirovine od lokalnih poljoprivrednika te marketinški pristup prezentaciji jela na način da turist konzumaciju doživi kao nezaboravan doživljaj. Nadalje, potrebno je educirati vodiče za biciklističke i pješačke ture te puteve ostalih znamenitosti. Mlađe naraštaje odnosno učenike i studente moguće je uključiti u kreiranje turističke ponude i stvaranje sadržaja kroz takmičenja Općine (s pripadajućim nagradama) u osmišljavanju sadržaja poput „šta njihovo mjesto može ponuditi ljeti, a šta zimi“. Navedeni sadržaji mogu se koristiti za promociju putem društvenih mreža, web stranice i drugih. Namjera je da na navedenim mrežama bude postavljeno što više zanimljivog sadržaja o turističkim atrakcijama, sadržajima i ponudi na području općine Vogošća. Općina Vogošća ima mogućnost daljnjim ulaganjima u promociju lokalne tradicije i poticanjem sinergije s avanturističkim turizmom doprinijeti ostvarenju dva osnovna cilja: povećanju prihoda lokalnog turističkog sektora te stvaranju inovativnih i održivih turističkih proizvoda.

Iz navedenog se može zaključiti da je bitan cjelovit i zajednički pristup turizmu, a razvoj turističke ponude trebao bi se oslanjati na umrežavanje lokalnih dionika u turizmu koji će objediniti svoje pojedinačne ponude što je jedan od najučinkovitijih načina za višu konkurentnost odnosno privlačenje novih turista. Promotivne aktivnosti velikim dijelom podrazumijevaju zajedničko predstavljanje ponude na stranicama i servisima općine Vogošća te udruženja lokalnih poduzetnika, iznajmljivača te OPG-ova.

Privredna aktivnost jedan je od ključnih faktora za održavanje lokalnog stanovništva, stvaranja inovacija i privlačenja novih investicija. Poduzetnički način razmišljanja te stvaranje dodane vrijednosti temelj su uspješnosti provedbe svake strategije. Cilj je da lokalno stanovništvo prepozna turizam kao mogući izravni ili posredni izvor povećanja vlastitih prihoda na lokalnom području. Koristeći uz uslugu smještaja i popratne usluge ostalog stanovništva i poslovnih subjekata (ugostiteljski objekti, OPG-ovi, suvenirnica, trgovine, lokalni turistički vodiči i agencije) turisti svojom potrošnjom povećavaju prihode istih. U drugom „valu“ isti lokalni poslovni subjekti i stanovnici troše povećane prihode. Ukoliko ih smisljeno i ciljano troše ponovno na lokalnom području povećava se broj lokalnih ekonomskih transakcija te prihodi značajnog broja stanovnika kontinuirano rastu. Posljedično raste kupovna moć lokalnog stanovništva čime i veći broj lokalnih poduzetničkih poduhvata može uspjeti, a povećava se i sposobnost novih ulaganja, koja s vremenom donose dodatne nove prihode.

Ključno je da manifestacije na lokalnom području objedinjuju sve turističke potencijale od autentične gastronomske ponude, kulturnih sadržaja, inovativnih kreativnih aktivnosti do proizvoda lokalnih OPG-ova koji će se na taj način imati priliku prezentirati velikom broju posjetitelja što predstavlja početnu fazu sinergije poljoprivrede sa sektorom turizma. Inovativnost i održivost u osmišljavanju programa unutar okvira zajedničkog brenda su ključni elementi s obzirom na najnovije trendove u turizmu. Trajnu konkurentsku prednost općina Vogošća će ostvariti sistemskim planiranjem te kontinuiranom realizacijom poboljšanja. Polazeći od osnovnih ciljeva Akcionog Plana, povećanja prihoda lokalnog stanovništva kroz turizam te osmišljavanje inovativnih održivih turističkih sadržaja koji će predstavljati dugoročni aspekt rasta, dolazi se do ostvarenja više kvalitete života lokalnog stanovništva s obzirom na činjenicu da cjelokupna zajednica ima višestruke koristi od razvoja turizma. Razvoj turizma oslanjat će se prvenstveno na organizaciju dodatnih sadržaja izvan ljetnih mjeseci, povećanje kvalitete trenutnih smještajnih kapaciteta, povećanje kvalitete popratnih turističkih sadržaja te na međusobno udruživanje zainteresiranih dionika u lokalnom turizmu. Razvoj turizma imat će pozitivan učinak na socijalne i ekonomske aspekte života lokalnog stanovništva, odnosno socijalnu koheziju.

Uređenje biciklističkih i pješačkih staza ima dvostruki pozitivan učinak u smislu da se prostor održava estetski i funkcionalno, a namjena je ponuditi turistima sadržaj koji nije nužno vezan uz ljetne mjeseci. Naglasak je na smanjenju sezonalnosti međusektorskim pristupom turizmu, odnosno stvaranjem sinergijskih lanaca između turizma, kulture, poljoprivrede. Navedeno je važno ako osim ekonomskog aspekta sagledamo važnost životnog standarda lokalne zajednice te dugoročne ciljeve u vidu smanjenja depopulacije ruralnih prostora. Život u ruralnim sredinama često zna biti otežan zbog zanemarenosti u odnosu na urbane sredine, stoga je važno dobrobiti bavljenja turizmom pretočiti u zajedničke interese, a oni se prvenstveno odnose na zadovoljstvo lokalnih stanovnika životom u mjestu prebivališta.

Razvoj lokalnog turizma ne može se osloniti isključivo na lokalnu javnu vlast koja nije dovoljno kapacitirana da uz svoje tekuće aktivnosti uspijeva pokrenuti sve aspekte važne za pokretanje procesa razvoja lokalnog turizma. Pokretači bi trebali biti prvenstveno lokalni dionici u turizmu koji će udruživanjem i kontinuiranim zajedničkim radom aktivno sudjelovati u osmišljavanju i razvoju novih usluga i sadržaja. Općina treba poticati zajednički rad istih, te u njemu aktivno sudjelovati, organizirati stručne edukacije u vezi razvoja poduzetničkih vještina. Umrežavanje podrazumijeva da kroz određeno vrijeme turistički djelatnici, ugostitelji i ostali uspostave saradnju s drugim lokalnim poduzetnicima, poljoprivrednicima te ostalim protagonistima turizma kako bi se stvorila cjelovita turistička ponuda koja će se tako i promovirati te shodno tome stvarati imidž destinacije i bolje konkurirati na tržištu. Isto tako, poznata je tromost viših nivoa vlasti kada je riječ o investicijama što se reflektira i na razvoj turizma. Stoga je važno da Općina nastavi posredovati između nacionalne i lokalne razine kako bi se zajednički pronašlo rješenje za pojedine prepreke u realizaciji projekata u koje lokalni investitori žele i mogu investirati, ali im pravne ili slične prepreke to onemogućuju.

3.2. Vizija za budućnost

Kao što je identificirano od strane Službe za privredu, integrisani lokalni razvoj i društvene djelatnosti Općine Vogošća, turizam predstavlja jednu od ključnih prilika za diversifikaciju i podršku lokalnoj ekonomiji. Prema svemu sudeći, Vogošća je u prikladnoj poziciji da krene naprijed sa ulaganjem u sektor - postoje objekti i imovina koje se mogu dalje razvijati kako bi privukle posjetioce u Vogošći, postoji kreativna i angažovana zajednica, a potražnja za specifičnim (turističkim) iskustvima kakvi postoje na području Vogošće je sve veća. U svojim početnim fazama, razvoj turizma mora se odnositi na adekvatno adresiranje ciljeva i mjera kako bi se osigurala pozitivna iskustva posjetioca, što će zauzvrat dovesti do preporuka i povratka istih u različitim sezonama i prilikama.

Kako će to izgleda Vogošća uz implementaciju ovog Plana?

- Služba Općine Vogošća koja djeluje u oblasti turizma posvetila je posebnu pažnju i precizno definisala namjenskog člana općinskog tima koji je zadužen za provođenje Turističko Akcionog Plana i koji je odgovoran za njen napredak i adaptaciju. Uloga člana tima će uključivati vođenje inicijativa za spremnost razvoja turizma; aktivan napor za osiguravanje javne i privatne saradnje, angažman interesnih grupa, dionika i šire javnosti, te turistički marketing i razvoj sadržaja;
- pojedinačne lokalne zajednice osjećaju podršku u svojim individualnim inicijativama za razvoj turizma;
- dionici i interesne grupe iz različitih povezanih sektora (poljoprivreda, ugostiteljstvo, maloprodaja, udruženja i organizacije), kao i volonteri i individualci koji podržavaju razvoj turizma osjećaju se podržanim od strane lokalne samouprave;
- poljoprivredne aktivnosti unutar Vogošće su počele da diversificiraju ili razmatraju mogućnosti za diversifikaciju svoje ponude u svrhu razvoja agroturizma;
- stanovnici općine Vogošća bolje razumiju širinu proizvoda i iskustava unutar lokalne zajednice, redovito se bave turističkim razvojem i očuvanjem turističkih resursa, te dijele svoja iskustva na društvenim platformama;
- stanovnici općine Vogošća razumiju prednosti turizma za zajednicu i rade sa općinskim liderima kako bi podržali inicijative održivog turizma;
- Općina pruža stalnu podršku razvoju prostora, projekata i inicijativa za sport i rekreaciju, ruralni turizam i aktivnosti na otvorenom;
- postoje planovi za razvoj centra (hub-a) unutar Vogošće koji bi služio za organizaciju, udruživanje, druženje, radionice i edukaciju dionika i interesnih grupa iz oblasti turizma i njemu srodnih djelatnosti kao što su poljoprivreda, sport, rekreacija, mladi i sl;
- postoji namjenska turistička web stranica sa robusnim sadržajem koji prikazuje ljude, mjesta i iskustva ove regije;
- više ljudi koji bi se tradicionalno vozili kroz Vogošću na putu ka nekom drugom odredištu sada se zaustavljaju kako bi uživali u lokalnim iskustvima;
- šire područje sarajevske regije posjećuje Vogošću, boravi u prirodnim lokalitetima i aktivno sudjeluje u rekreativnim aktivnostima i sadržajima koje nudi Vogošća;
- brend Vogošće je više poznat po svojoj turističkoj privlačnosti, posebno među ciljnim konzumentima, što se pokazuje kroz ostvarenost posjeta, spominjanje u medijima i angažman na društvenim mrežama;
- lokalni dionici i interesne grupe rade zajedno i sa općinskom upravom kako bi promovisali lokalne kompanije i događaje;



VIZIJA za 5 godina

„Do 2027. godine općina Vogošća će biti uspostavljena kao nova turistička destinacija nedaleko od Sarajeva, koja povezuje ljude sa zemljom, kroz prirodu i poljoprivredu, sport i kulturu, tradiciju i historijsko naslijeđe, a koja se izdvaja kao značajna destinacija u kontekstu ruralnog i outdoor turizma u Bosni i Hercegovini“.

Ciljevi

Strategija razvoja turizma općine Vogošća ima dva osnovna cilja:



1. CILJ

Povećanje prihoda lokalnog turističkog sektora



2. CILJ

Stvaranje inovativnih i održivih turističkih proizvoda

Daljnji razvoj postojećih resursa, njihovo optimalno korištenje kao i međusektorsko umrežavanje raznih dionika u turizmu od privatnih iznajmljivača, poljoprivrednika, poduzetnika i ostalih doprinijet će ostvarenju prvog cilja ovog Akcionog Plana. Prihodi lokalnog turističkog sektora povećat će se sinergijskim učincima prethodno navedenih dionika te stvaranjem održive turističke ponude koja će nastaviti generirati profit što će omogućiti ulaganje u dugoročnije projekte. Potrošnja turista može se optimizirati i preusmjeriti u općinu Vogošća tako što će se razvoj ponude osloniti na dodatne motive dolaska poput

rekreacije, adrenalina, tradicije i odmora tokom cijele godine za razliku od dosadašnjih motiva. Drugi cilj odnosi se upravo na dugoročni razvoj turizma čiji će se potpuni učinci vidjeti izvan perioda na koje se Akcioni Plan odnosi, ali navedeni proces započinje upravo strateškim promišljanjem i stvaranjem razvojnih pretpostavki. Osmišljavanje inovativnih turističkih proizvoda, praćenje trendova u turizmu, diversifikacija turističke ponude te održivo upravljanje u turizmu temeljeno na digitalizaciji i održivoj privredi temelj su opstanka na dinamičnom turističkom tržištu koje neprestano odražava nove potrebe i interese turista.

Strateški prioriteti

Razvijeno je šest sveobuhvatnih područja fokusa za vođenje Akcionog Plana, od kojih je svako od jednakog značaja za proces razvoja turizma za Vogošću. Detaljne preporuke sa povezanim radnjama nalaze se u 4. poglavlju Akcionog Plana.

1. Struktura i proces

Odnosi se na službenike, osoblje, prioritete i suradnju između različitih funkcija i organizacija u općini Vogošća. Interni angažman i kontinuirana posvećenost razvoju turizma odredit će uspjeh Akcionog Plana.

Cilj: Definirati i rasporediti resurse, kako ljudske tako i finansijske, za vođenje implementacije Turističkog Akcionog Plana općine Vogošća i olakšati saradnju između različitih viših nivoa vlasti, općine Vogošća, Turističke zajednice KS-a i ključnih dionika u turističkom sektoru.

2. Involviranje zajednice

Odnosi se na to kako stanovnici Vogošća, poduzetnici, predstavnici lokalne zajednice, nevladine organizacije i udruženja i javne institucije mogu biti angažovani u razvoju turizma, podstičući prihvatanje turističkih inicijativa i podržavajući razvoj zajednice koju je ugodno posjetiti.

Cilj: Dati prioritet angažmanu zajednice u inicijativama za razvoj turizma, stvoriti mogućnosti za stalni dijalog s turističkim dionicima i podržati one koji rade na poboljšanju lokalnog turističkog razvoja kroz volonterizam i aktivizam.

3. Razvoj proizvoda

Odnosi se na turistička sredstva, resurse i povezane dionike koji će privući posjetitelje u Vogošću i s kojima će komunicirati tokom svog boravka u Vogošći.

Cilj: Poboljšajte postojeću ponudu proizvoda i razviti nova iskustva tamo gdje je to potrebno, kako bi se privukli posjetitelje u Vogošću te osigurali pozitivne interakcije tokom njihove posjete.

4. Razvoj infrastrukture

Odnosi se na postojanje odgovarajuće infrastrukture i finansijskih i ljudskih ulaganja koja su neophodna za pozitivno, sveobuhvatno iskustvo posjetitelja.

Cilj: Napraviti strateška ulaganja u razvoj infrastrukture kako bi se proširio inventar sredstava spremnih za turizam te kako bi se poboljšalo iskustvo posjetitelja širom Vogošće.

5. Zaštita okoliša

Odnosi se na faktore kao što su lokacija, klima, geografija i zaštita i očuvanje prirodnih dobara.

Cilj: Osigurati kontinuirano zaštitu i očuvanje prirodnih vrijednosti općine Vogošća uz stvaranje dodatnih iskustava za posjetitelje.

6. Brend i marketing

Odnosi se na procese koje je potrebno obaviti u razvoju brenda i identiteta kako bi se izgradila sveobuhvatna svijest o Vogošći kao turističkoj destinaciji i privlačenju posjetitelja na interakciju sa različitim iskustvima.

Cilj: Iskoristiti postojeće vrijednosti i brend u Vogošći za promociju turizma u kombinaciji sa angažovanom promocijom kako bi se izgradila prepoznatljivost Vogošće, te izazvao interes i angažman potencijalnih lokalnih i regionalnih posjetitelja.

04

Akcioni plan

Vogošća bilježi pozitivan trend rasta stanovnika,
prepoznata kao sredina ugodnog življenja



04. Akcioni plan

Sljedeće preporuke i akcioni plan su razvijeni u interesu efikasnog rada na postizanju petogodišnje vizije.

01. STRUKTURA I PROCES

1.1. Uspostaviti ulogu službenika u turizmu kako bi se osigurao dosljedan nadzor razvoja turizma na lokalnoj razini i pokazao predanost rastu sektora u regiji

Aktivnost	Period	Ciljevi/Rezultati	Finansijer	Budžet
1.1.1. Odrediti i odobriti budžet za poziciju voditelja sektora turizam s punim radnim vremenom, za početak 2023. godine	Y1, Q1	Odobren budžet za poziciju voditelja turizma, popunjen početkom 2023.	Budžet Općine Vogošća	30.000,00 KM (godišnje)
1.1.2. Zadati voditelju turizma da provede turističku strategiju i akcioni plan, vodeći razgovore i inicijative među općinskim timom, dionicima i unutar zajednice				
1.1.3. Pozicioniranje voditelja turizma kao predstavnika razvoja sektora na lokalnom, regionalnom i državnom nivou, odgovornog za zastupanje najboljih interesa Vogošće i turističkog sektora u relevantnim privatnim, javnim i vladinim tijelima kako se za to ukažu prilike	Y1, Q1 Y1 - Y5	Aktivna, posvećena, stalna posvećenost razvoju regionalnog turizma	Budžet Općine Vogošća	n/a

1.2. U suradnji sa dionicima i interesnim grupama istražiti koji se procesi mogu stvoriti za sudjelovanje općine u odlukama i inicijativama razvoja turizma

Aktivnost	Period	Ciljevi/Rezultati	Finansijer	Budžet
<p>1.2.1. Organizovati individualne sastanke s odgovarajućim predstavnicima iz svake interesne grupe kako bi se razgovaralo o lokalnim turističkim prioritetima, kako se to uklapa u Akcioni Plan; ponuditi stalnu podršku i smjernice kako bi se osigurala zajednička posvećenost postizanju zajedničkih ciljeva</p>	Y1, Q1		Budžet Općine Vogosča	n/a
<p>1.2.2. Uspostaviti redovite sastanke (idealno tromjesečno, ali najmanje dvogodišnje) s predstavnicima dionika i interesnih grupa kako bi se osiguralo kontinuirano usklađivanje inicijativa i otvorenih linija komunikacije, u svrhu razgovora o razvoju turizma, nadolazećim inicijativama, mogućnostima suradnje itd.</p>				
<p>1.2.3. Kreirati redovan bilten/newsletter za razmjenu redovnih novosti o turizmu sa predstavnicima lokalnih zajednica, dionika i interesnih grupa na mjesečnom nivou. Prijedlog tema i novosti koje će biti uključene u bilten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ostvareni napredak u provedbi Akcionog Plana - Razvoja turizma i srodnih djelatnosti u Vogosći - Novosti o grantovima i mogućnostima bespovratnih sredstava i finansiranja - Sadržaj sa društvenih mreža (uključujući tekstualne opise, video, slike) koje dionici mogu objavljivati na svojim platformama - Zanimljivosti i prezentacija pojedinačnih turističkih resursa - Informacija i novosti iz Vogosče - Prezentacija privrednika, djelatnika i dionika 	Y1, Q1 Y1 - Y5	Uspostavljeni i održavani odnosi između općine Vogosča i ključnih dionika i ciljnih grupa, sa otvorenim linijama komunikacije i saradnje	Budžet Općine Vogosča	2.000,00 KM (godišnje)

1.3. Napravite komunikacijski plan za redovno ažuriranje turističkih aktera i općina o relevantnim vijestima, prilikama i inicijativama

Aktivnost	Period	Ciljevi/Rezultati	Finansijer	Budžet
1.3.1. Kreirati komunikacijski i marketing plan za korištenje u usavršavanju i održavanju baze podataka dionika širom Vogošće	Y1, Q1	Uspostavljeni i održavani odnosi između općine Vogošća i ključnih dionika i ciljnih grupa, sa otvorenim linijama komunikacije i saradnje	Budžet Općine Vogošća	5.000,00 KM
1.3.2. Kreirati namjenske profile na društvenim mrežama (fb, ig, linkedin) za turističku stranicu Vogošće	Y1, Q1 Y1 - Y5		Budžet Općine Vogošća	n/a
1.3.3. Pozicioniranje voditelja turizma kao predstavnika razvoja sektora na lokalnom, regionalnom i federalnom nivou, odgovornog za zastupanje najboljih interesa Vogošće i turističkog sektora u relevantnim privatnim, javnim i vladinim tijelima kako se za to ukažu prilike	Y2, Q1		Budžet Općine Vogošća	n/a

1.4. Uspostavljanje TIC Vogošća (turistički informativni centar)

Aktivnost	Period	Ciljevi/Rezultati	Finansijer	Budžet
1.4.1. Uspostavljanje info pulta/TIC Vogošća, mjerom će se kroz projekte i aktivnosti omogućiti bolje korištenje turističkih potencijala na području Vogošće u cilju unapređenja turističke ponude i privlačenja kako domaćih tako i info turista	Y1 - Y5	Mapiranje turističkih potencijala i izrada turističke signalizacije Vogošće, afirmacija ruralnog turizma, uspostavljanje info pulta/TIC Vogošće	Budžet Općina Vogošća, Turistička zajednica KS, Ministarstvo privrede KS, fondovi i donacije	200.000,00 KM

14.2 Ažurirati dostupnu turističku stranicu www.mapavogosca.ba sa novim, ažuriranim i novim sadržajima koji će prezentovati potencijale Vogošće lokalnim i stranim turistima	Y2	Ažurirana i modernizovana turistička web stranica	Budžet Općine Vogošća	2.000,00 KM (godišnje)
14.3. Nabavka digitalnog kioska (totema) koji će biti postavljen na ključnim mjestima i lokacijama u cijeloj općini, kao što su: park kod Općinske zgrade, park ispred Kulturno-sportskog centra Vogošća i sl., te razviti potrebni prezentacijski sadržaj za prezentaciju Vogošće	Y3	Dostupan digitalni turistički informativni kiosk za poboljšanje iskustva posjetitelja Vogošće	Budžet Općina Vogošća, Turistička zajednica KS, Ministarstvo privrede KS	10.000,00 KM - 20.000,00 KM

02. UKLJUČIVANJE ZAJEDNICE

2.1. Ispitivanje javnog mišljenja u cilju prikupljanja relevantnih informacija o potrebama turista kako bi se turistička ponuda bolje prilagodila turističkim tržištima i njihovim očekivanjima

Aktivnost	Period	Ciljevi/Rezultati	Finansijer	Budžet
2.1.1. Kontinuirano istraživanje javnog mnijenja, turističkog tržišta, potreba turista i svjetskih trendova	Y2, Q1	Sprovedena analiza i istraživanja javnog mnijenja turističkih djelatnika i ostalih povezanih dionika	Budžet Općine Vogošća	n/a
2.1.2. Sprovođenje fokus grupa sa turističkim djelatnicima u svrhu ispitivanja potreba i recenzija turista	Y2, Q1 Y2 - Y5			n/a
2.1.3. Organizacija promotivne kampanje za razvoj svijesti šire javnosti i lokalne zajednice za brigu o lokalnim turističkim potencijalima, vrijednostima i resursima	Y2 - Y5			1.000,00 KM

2.2. Podrška lokalnim organizacijama, volonteriskim organizacijama, omladinskim organizacijama i/ili pojedincima koji rade u unapređenju turističke ponude i kreiranju novih sadržaja

Aktivnost	Period	Ciljevi/Rezultati	Finansijer	Budžet
2.2.1. Sastati se i organizovati sastanke sa navedenim skupinama i organizacijama čiji rad podupire razvoj turizma, kulture i događaja u Vogošći u cilju razumijevanja prilika za saradnju i područjima u kojima Vogošća može pružiti podršku				

<p>2.2.2. Definirati koji interni resursi, bilo ljudski, materijalni ili finansijski, se mogu posvetiti i ustupiti za podršku rada i funkcionisanja lokalnih organizacija budući da to utječe na razvoj turizma; također definirati mogućnosti oslanjanja na kantonalne i druge budžete i programe podrške kada je relevantno ili potrebno</p>	Y1, Q2	<p>Volonterske i ostale organizacije koje podupiru inicijative za razvoj turizma su podržane od strane Vogosče</p>	<p>Budžet Općine Vogosča</p>	<p>5.000,00 - 8.000,00 KM</p>
<p>2.2.3. Razviti interni plan rada sa grupama u zajednici kako bi se osigurala održiva, stalna saradnja i uzajamna koristi. Ovaj plan bi trebao uključivati mjere i indikatore za uspjehe, raspodjelu nominalnih finansijskih sredstava koja će biti dodijeljena organizacijama</p>	Y1, Q1			

2.3. Ostvariti saradnja sa Upravom SŠC Vogosča kako bi razvili programe učenja na otvorenom, s vremenom proširiti inicijative i na osnovne škole u Vogosči

Aktivnost	Period	Ciljevi/Rezultati	Finansijer	Budžet
<p>2.3.1. Odabrati područja školskog kurikuluma u koja se učenja na otvorenom mogu uključiti</p>	Y2, Q1	<p>Poboljšan angažman zajednice s lokalnim turističkim resursima kroz saradnju s lokalnim školama, zauzvrat potičući učenike da se vraćaju raznim turističkim znamenitostima i iskustvima sa svojim obiteljima</p>	<p>Budžet Općina Vogosča, Ministarstvo odgoja i obrazovanja KS</p>	<p>n/a</p>
<p>2.3.2. Ostvariti saradnju sa voditeljima školskog odbora kako bi razgovarali o mogućnosti za učenike da koriste općinsku, državnu i drugu imovinu u prirodi (npr. izletišta Jošanički potok, planinarski dom Motka, škola u prirodi Tihovići, dom mladih Kremeš i sl.) kao vrstu učionice na otvorenom</p>				
<p>2.3.3. Napraviti plan i program za organizaciju programa učenja na otvorenom u Vogosči</p>				

2.3.4. Podrška za realizaciju inicijative učenje na otvorenom kroz sufinansiranje projekta	Y3, Q1			10.000,00 KM
--	--------	--	--	--------------



03. RAZVOJ PROIZVODA

3.1. Unapređenje postojećih turističkih proizvoda kako bi se pripremila tematska turistička iskustva

Aktivnost	Period	Ciljevi/Rezultati	Finansijer	Budžet
<p>3.1.1. Identificirati područja od interesa za razvoj tematskih oblika turizma unutar Vogošće koje zajedno podržavaju snažniji razvoj turističkog proizvoda, kao npr:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Turističke staze: povezivanje biciklističkih, planinarskih i pješačkih staza širom čitavog područja Vogošće - Ruralni i agro turizam: kreiranje ponude seoskog i agro turizma sa rutama koje prikazuju štandove lokalnih farmi, poljoprivredne pijace i restorane koji poslužuju lokalno uzgojene proizvode 	Y2, Q1			
<p>3.1.2. Kreirati turističku mapu i turističku brošuru sa prezentovanim potencijalima Vogošće, a u skladu s tim i razviti i GIS aplikaciju kako bi se izradili sveobuhvatne karte, nudeći detaljne upute i informacije potencijalnim posjetiteljima kako bi osigurali planiranje na jednom mjestu</p>	Y1, Q1 Y1 - Y5	Turistička ponuda i proizvodi razvijeni, promovisani i unaprijeđeni putem digitalnih i papirnih promotivnih materijala	Budžet Općina Vogošća, Turistička zajednica KS, Ministarstvo privrede KS	10.000,00 KM
<p>3.1.3. Turističke mape, brošure i ostalih promotivni materijal napraviti dostupnim online putem web stranice Općine Vogošća, turističke stranice i sl.</p>	Y2, Q1			
<p>2.2.3. Razviti interni plan rada sa grupama u zajednici kako bi se osigurala održiva, stalna saradnja i uzajamna koristi. Ovaj plan bi trebao uključivati mjere i indikatore za uspjehe, raspodjelu nominalnih finansijskih sredstava koja će biti dodijeljena organizacijama</p>	Y2, Q1			

3.2. Razviti sveobuhvatni turistički događaj „Outdoor/summer fest Vogošća“

Aktivnost	Period	Ciljevi/Rezultati	Finansijer	Budžet
3.2.1. Kreirati plan, program i viziju turističkih događaja outdoor/summer fest Vogošća koji će se tradiciionalno organizovati svake godine u ljetnim mjesecima, a koji će uključivati aktivnosti kao što su: <ul style="list-style-type: none"> - Utrka 5-10K Vogošća, - Trail utrka - Biciklistička utrka - Outdoor Vogošća - Planinarenje - Organizaciju sportskih takmičenja u fudbalu, košarci, tenisu i sl. 	Y2, Q1 Y2 - Y5	Kreiran sveobuhvatni turistički događaj/manifestacija na području Vogošće	Budžet Općina Vogošća, Turistička zajednica KS, Ministarstvo privrede KS, privrednici, donacije, fondovi	100.000,00 KM
3.2.2. Raditi sa dionicima i interesnim grupama unutar Vogošće kako bi se planirale aktivnosti i događaji tokom čitave godine. Izradite kalendar aktivnosti i događaja za web stranicu Vogošće, prikazujući stalne prilike za posjetitelje i stanovnike da se međusobno druže u Vogošći	Y2, Q1			
3.2.3. Organizovati sastanke sa ključnim interesnim grupama i dionicima u oblasti turizma i sporta kako bi se pod jedan projekat stavile sve inicijative, akcije i aktuelna takmičenja koja se sporadično organizuju tokom čitave godine, sa ciljem kreiranja jedinstvenog turističkog proizvoda	Y2, Q1			
3.2.4. Napraviti strategiju i analizu potencijala uključivanja privrednika i ostalih dionika u projekat kroz promotivne aktivnosti, marketing, b2b sastanke i sl.	Y2, Q1			

<p>3.2.5. Staviti prioritet prema novim idejama za događaja i aktivnosti na temelju dostupnosti i potencijalnog povrata ulaganja. Identificirati partnere u Vogošći sa kojima bi se moglo raditi kako bi se ideje oživjele i rasporediti resurse (ljudske i finansijske) po potrebi i mogućnosti</p>	Y2, Q1			n/a
--	--------	--	--	-----

3.3. Unapređenje postojećih turističkih proizvoda

Aktivnost	Period	Ciljevi/Rezultati	Finansijer	Budžet
<p>3.3.1. Kontinuirana podrška za rad, ali i za razvoj trenutnih događaja i manifestacija na području Vogošće koje doprinose razvoju turizma i kulturnog života u Vogošći kao što su:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Akcija čista i lijepa Vogošća, dugogodišnja akcija uređenja i kultivisanja Vogošće, - Vogošćanski dani, kulturno-zabavna manifestacija, - Vogošća 5k, tradicionalna utrka Vogošća 5K, - Outdoor Vogošća sportsko - turistička manifestacija za mlade - Vogošćanska zimska priča, kulturno-zabavna manifestacija, - Sportska takmičenja i manifestacije 	Y1, Q1 Y1 - Y5	Unaprijeđene postojećih turističkih proizvoda kroz kontinuiranu podršku i medijsku promociju	Budžet Općina Vogošća, Turistička zajednica KS, Ministarstvo privrede KS, privrednici, donacije, fondovi	50.000,00 KM (godišnje)

04. RAZVOJ INFRASTRUKTURE

4.1. Unaprijediti turističke resurse i imovinu u javnom vlasništvu u nastojanju da pruži kvalitetna iskustva posjetitelja

Aktivnost	Period	Ciljevi/Rezultati	Finansijer	Budžet
4.1.1. Razvoj i uređenje prirodnih lokaliteta, rekreativnih i sportskih terena, izletišta i dodatne infrastrukture za ruralni i outdoor turizam	Y1, Q1	Unaprijeđena turistička infrastruktura i kvalitetniji sadržaji za posjetitelje	Budžet Općina Vogošća, Turistička zajednica KS, Ministarstvo privrede KS, privrednici, donacije, fondovi	100.000,00 KM
4.1.2. Stvoriti adekvatne preduslove za razvoj turističkih manifestacija i događaja na području Vogošće	Y1, Q1 Y1 - Y5			
4.1.3. Identificirati druga područja poboljšanja turističke imovine koja bi mogla biti omogućena podrškom javnih radova ili lokalnih zajednica, kao što su parking u blizini atraktivnih lokacija, parking za bicikle u malim zajednicama, itd.	Y2			
4.1.4. Razvoj objekta „Rural House Vogošća“ u Tihovićima	Y2			
4.1.5. Unaprijediti stanje i godišnje uređivati biciklističke i pješačke staze na području Vogošće	Y1 - Y5			
4.1.6. Unaprijediti stanje i godišnje uređivati turističkih objekata kao što su PD Motka, Lovački dom, izletišta Jošanički potok i sl.	Y1 - Y5			
4.1.7. Uređenje, označavanje i mapiranje pješačkih i biciklističkih staza, trim staza	Y1 - Y5			
4.1.8. Uređenje šetnica koja će povezati Vogošću sa Motkom, lokalitetima Vrapče, Skakavac, Semizovac, Jošaničkim potokom, Jasikovicom i ostalim visovima	Y1 - Y5			

4.2. Raditi sa dionicima i interesnim grupama na jačanju nerazvijenih turističkih sredstava u destinaciji, s ciljem stvaranja novih iskustava.

Aktivnost	Period	Ciljevi/Rezultati	Finansijer	Budžet
4.2.1. Iskoristiti različite dodirne tačke u zajednici (kao što je Savjetodavni odbor za turizam, kao i stalna komunikacija sa općinama i zainteresovanim stranama) kako biste odredili prioritetne tačke za razvoj turističkih resursa	Y2	Dodata nova turistička iskustva; postojeća turistička iskustva kreirana uz podršku Općine.	Budžet Općine Vogošća	25.000,00 KM (godišnje)
4.2.2. Raditi sa relevantnim zainteresovanim stranama i/ili dionicima na planiranju i strategiji razvoja/poboljšanja turističkih resursa i određivanju uloge Vogošće u podršci ovim inicijativama.				

4.3. Napravite plan za povezivanje pješačkih i biciklističkih staza u području, kako tehnički gdje god je to moguće, tako i putem označavanja i brendiranja

Aktivnost	Period	Ciljevi/Rezultati	Finansijer	Budžet
4.3.1. Povezivanje sa parkovima, šumama i prirodnim predjelima Vogošće, i ustanovama za zaštitu prirode kako bi se najbolje razumjele mogućnosti (i ograničenja) zajedničkog rada na planovima za natpise i prikaze	Y3	Posjetioci se mogu identificirati i cijeniti povezanost između različitih outdoor aktivnost unutar Vogošće	Budžet Općina Vogošća, Turistička zajednica KS, Ministarstvo privrede KS, privrednici, donacije, fondovi	50.000,00 KM
4.3.2. Na osnovu ovih mogućnosti i uz vodstvo Službe, stvoriti jedinstvena iskustva širom staza. Na primjer, uvezati se sa lokalnim organizacijama i dionicima koji stvaraju kulturne i umjetničke vrijednosti kako bi se inovirali i predstavili zanimljivi sadržaji (dizajn, slike, infrastruktura, tehnologija) na jedinstven način u cilju prezentacije staza				

4.3.3. Mapirati rute biciklističkih i pješačkih staza širom Vogošće; saradivati sa relevantnim općinskim organima na utvrđivanju planova i procesa za povezivanje postojećih staza

4.4. U saradnji sa nadležnim Ministarstvo i Ustanovom za privredni razvoj i planiranje, kreirati procjenu privlačnosti i atraktivnosti ulaganja u Vogošći, sa posebnim naglaskom na smještajni potencijal u Vogošći

Aktivnost	Period	Ciljevi/Rezultati	Finansijer	Budžet
4.3.1. Odrediti potencijalna mjesta za smještaj, razviti SWOT analizu za svaku lokaciju pojedinačno.	Y3	Investitori iskazuju interes za ulaganje u razvoj smještaja u Vogošći	Budžet Općina Vogošća, Turistička zajednica KS, Ministarstvo privrede KS, privrednici, donacije, fondovi	50.000,00 KM
4.3.2. Razviti investicijski profil za potencijalne investitore; identificirati investitore koji odgovaraju navedenom profilu i organizovati sastanke				
4.3.3. Inicirati stalnu komunikaciju sa interesnim stranama i investitorima, u skladu sa potražnjom				

05. ZAŠTITA OKOLIŠA I ODRŽIVI RAZVOJ

5.1. Dati prioritet kontinuiranom upravljanju i zaštiti prirodnih dobara kako bi se ublažio prekomjerni turizam, zaštićena prirodna područja i osigurala pozitivna iskustva posjetitelja

Aktivnost	Period	Ciljevi/Rezultati	Finansijer	Budžet
5.1.1. Kreirati zaduženje voditelju turizma za praćenje i upravljanje turističkom imovinom i vrijednostima kako bi se osigurao održivi rast i proaktivno rješavanje problema po potrebi	Y2 - Y3	Zaštićena prirodna područja u Vogošći prezentovana na okolišno održivi način i unaprijeđeno upravljanje njihovim vrijednostima	Budžet Općina Vogošća, Turistička zajednica KS	50.000,00 KM
5.1.2. Uspostaviti veze sa relevantnim tijelima za zaštitu prirode (Ustanova za zaštićena prirodna područja Kantona Sarajevo); istražiti najbolji pristup komunikaciji i saradnji				
5.1.3. Analizirati trenutne uslove, probleme i potencijale zaštićenih prirodnih područja u Vogošći				
5.1.4. Napraviti plan za razvoj turizma na dijelu Spomenika prirode Skakavac koji pripada općini Vogošća - unapređenje staza, šetnica, vidikovaca, signalizacije, mobilijara i infrastrukture.				

5.2. Razvoj ruralnog turizma putem jačanja kapaciteta i osnaživanje lokalnih poljoprivrednika

Aktivnost	Period	Ciljevi/Rezultati	Finansijer	Budžet
5.2.1. Organizovati edukativne radionice za poljoprivrednike vezane za tematska područja: - Razvoj lokalnih proizvoda i plasman proizvoda na tržište, - Promocija i razvoj marketinga - Poboljšanje vizuelnog identiteta - Izrada biznis plana i apliciranje na grantove i javne pozive - Ruralni i agro turizam	Y2 - Y3	Razvoj turizma usmjeren za privrednom osnaživanju lokalnih poljoprivrednika sa ciljem unaprijeđenja sveobuhvate turističke ponude	Budžet Općine Vogošća	20.000,00 KM (godišnje)
5.2.2. Kreiranje aktivnosti i inicijativa za razvoj i pokretanje organizacije događaja i manifestacija u ruralnim predjelima				
5.2.3. Kreiranje turističke ponude za razvoj ruralnog turizma				
5.2.4. Organizacija edukativnih radionica za mlade u oblasti ruralnog i agro turizma				

06. BRENĐ I MARKETING

6.1. Zaokružite trenutni turistički brend Vogošće kreiranjem Vodiča za brend koji će definirati ključne elemente identiteta brenda i lokacije

Aktivnost	Period	Ciljevi/Rezultati	Finansijer	Budžet
6.1.1. Odrediti i odobriti budžet za izradu Vodiča za brend destinacije	Y2, Q1	Nove smjernice za brend razvijene i prihvaćene od strane općine	Budžet Općina Vogošća	25.000,00 KM
6.1.2. Koristiti različite kanale (virtuelne prezentacije, društvene mreže, biltene, itd.) da se predstavi novi brend vijeću, dionicima, kantonu i široj zajednici, kako bi se osigurali da su svi uključeni svjesni novog turističkog brenda		Smjernice za brend razumiju i usvajaju općine, dionici i partneri		
6.1.3. Integrisati novi brend kroz turističku infrastrukturu, uključujući: stranice društvenih mreža, turističke web stranice, marketinške i promotivne materijale, putokaze, oznake i sl.		Nove Smjernice za brend koje implementiraju Općina Vogošća, dionici i partneri		
6.1.4. Suradivati sa zainteresiranim stranama u turizmu kako bi se pokrenule inicijative za brend, te da se dosljedno koristi u cijeloj regiji - lično (putem natpisa, naljepnica) i online (logotipi na web stranici, linkovi na web stranicu turizam u Vogošći)				

6.2. Razviti interaktivni turistički promotivni sadržaj koji se direktno obraća ciljanim tržištima i različitoj publici, i pokazuje široku privlačnost regije; učiniti Vogošćanske resurse na jednom mjestu za planiranje posjetitelja

Aktivnost	Period	Ciljevi/Rezultati	Finansijer	Budžet
<p>6.2.1. Definirati prioritete i dodijeliti resurse za razvoj sljedećih sredstava:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fotografije i video zapisi: Osigurati kolekciju različitih materijala koji prikazuju regiju i njena dobra, koja će biti uključena u sve ostale promo materijale u turizmu. - Vodič za posjetioce: Koristiti pristup zasnovan na sadržaju (prikažite, ne govorite) kako bi na adekvatan način prikazali turističku regiju, zajednice, ljude itd. - Kalendar: Razvoj sadržaja na osnovu lokalnih aktivnosti i događaja, mjesečnih tema itd. - Mape: planinarenje, biciklizam, rute vožnje, tematska iskustva, ATV staze itd.; uključuju preporučene rute. - Vodiči i letci: Pružaju osnovne informacije o različitim lokacijama i iskustvima kako bi posjetiteljima ponudili pozadinsko razumijevanje tokom faze planiranja i posjete destinaciji 	Y1, Q3	Kompletna kolekcija turističkog materijala dostupna je za vođenje i informiranje posjetitelja prije ili tokom njihovog boravka	Budžet Općina Vogošća	30.000,00 KM (godišnje)
6.2.2. Nabavka usluge grafičkog dizajna za kreiranje i izradu promotivnih materijala	Y1, Q4 Y3, Q4 Y5, Q4			
6.2.3. Kreirati mape, brošure i publikacije dostupne u printanom i web formatu, osigurati da su web formati prilagođeni mobilnim uređajima, te dostupni za preuzimanje u PDF formatu	Y2			
6.2.4. Revidirati promotivne materijale jedanput godišnje i ažurirati ih svake godine ukoliko je potrebno, kako bi ostali ažurni, relevantni i tačni	Y1 - Y5			

6.3. Izraditi godišnji plan turističkog marketinga, uključujući odnose sa medijima i javnošću, stvaranje sadržaja, promocije društvenih mreža, angažman zajednice i plaćeno oglašavanje kako bi se povećala svijest o Vogošći kao destinaciji

Aktivnost	Period	Ciljevi/Rezultati	Finansijer	Budžet
6.3.1. Uskladiti turističke marketinške inicijative i promociju proizvoda među svim dionicima i akterima turizma u Vogošći	Y1, Q3/4	Marketinške aktivnosti, plaćene i zarađene, kontinuirano se provode kako bi se podizala svijest o Vogošći kao destinaciji i interakciji s njegovim turističkim resursima	Budžet Općina Vogošća	n/a
6.3.2. Izraditi marketing plan koji se može godišnje prilagođavati ili prema potrebama planiranja promotivnih aktivnosti na temelju kalendara događaja, manifestacija i aktivnosti u Vogošći	Y1, Q3/4 Y1 - Y5			n/a
6.3.3. Odrediti potencijal za maksimiziranje povrata ulaganja u promociju događaja i lokalne turističke imovine, te odlučiti o odgovarajućim marketinškim kanalima za svaki (prinatni, web, radio, društvene mreže). Marketing na društvenim mrežama smatrati primarnim ciljnim pristupom za promociju				n/a
6.3.4. Identificirati dionike i partnere unutar Vogošće, sa kojima će se surađivati u provođenju različitih elemenata marketing plana. Jednostavni kriterij za potencijalne marketinške partnere za saradnju uključuje dionike koji imaju dostupna sredstava, društveno odgovorno poslovanje, čije su vrijednosti usklađene sa vrijednostima Vogošće i ko će imati izravnu korist od marketinških inicijativa				
6.3.5. Izraditi trogodišnji marketing plan za promociju turizma	Y2, Q2	Kreiran marketing plan		10.000,00 KM

6.4. Kreirati plan za razvoj turističke web stranice zasnovanu na novim principima brenda i nabavite namjenski turistički URL, s namjerom da pokrenete samostalni portal

Aktivnost	Period	Ciljevi/Rezultati	Finansijer	Budžet
6.4.1. Poboljšajte trenutnu web strategiju Vogošće kako bi se ponudilo kvalitetnije iskustvo posjetitelja te: aktivnije prikazali iskustva lokalnog turizma; uključiti kalendar događaja; uključiti blog i video sadržaj; i da se prikažu promo materijali u turizmu, sa posebnim fokusom na rute	Y1, Q1	Poboljšani online sadržaj dostupan za predstavljanje i promociju Vogošće proizvoda potencijalnim posjetiteljima	Budžet Općine Vogošća	5.000,00 KM
6.4.2. Napraviti mapu puta za namjensku turističku web stranicu, koja će postojati odvojeno od glavne web stranice općine. Napravite web stranicu (koristeći usluge trećih strana, ako je potrebno) i hostovati visitvogosca.ba kao URL.	Y3	Zanimljiva, sadržajno bogata web stranica s jedinstvenim izgledom sa drugih općinskim stranicama, posvećena turističkoj promociji		

Popis grafičkog sadržaja

Ilustracije

Ilustracija 1 Tok realizacije projektnih aktivnosti	08
Ilustracija 2 Statistički podaci Vogošće	12
Ilustracija 3 Pregled hipsometrijskih razreda	13
Ilustracija 4 Pregled zastupljenosti turističkih resursa na području Vogošće	16
Ilustracija 5 Efekat multiplikatora na turistički sektor	28
Ilustracija 6 Matrica uticaja interesnih grupa na razvoj turizma	29
Ilustracija 7 SWOT analiza	31

Slike

Slika 1 Geografski položaj Općine Vogošća i Kantona Sarajevo	11
Slika 2 Geografski položaj Općine Vogošća	12
Slika 3 Prirodne vrijednosti općine Vogošća	19
Slika 4 Naselje Krivoglavci	21
Slika 5 Odmaralište Crvenog križa u Jošaničkom potoku	23
Slika 6 Izletište Jošanički potok	23
Slika 7 Vogošća 5k utrka	24
Slika 8 Outdoor Vogošća 2022	25
Slika 9 Spomen kosturnica Džindino brdo u Vogošći	26

Tabele

Tabela 1 Zaštićena prirodna područja	17
Tabela 2 Prirodni turistički resursi	18
Tabela 3 Prirodne atrakcije	19
Tabela 4 Zaštićeni kulturno-historijski resursi	20
Tabela 5 Kulturni i sakralni objekti	21
Tabela 6 Arheološke zone i područja	23
Tabela 7 Rekreativno-turistički lokaliteti	24
Tabela 8 Manifestacije	25
Tabela 9 Smještajni i ugostiteljski kapaciteti	25
Tabela 10 Parkovi i spomen područja	27





